

Міністерство освіти і науки України
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра професійної освіти та технологій
сільськогосподарського виробництва

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Тема: «**ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО
НАВЧАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО
САМОВДОСКОНАЛЕННЯ**»

Виконав:

Маринченко Владислав Ігорович,
спеціальність: 015 Професійна освіта
(Технологія виробництва і переробки
продуктів сільського господарства)

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент
Вовк Б. І.

Допущено до захисту

«__» _____ 2024 р.

Завідувач кафедри

кандидат педагогічних наук,

доц. Самусь Т. В. _____

(підпис)

Дата захисту: «__» _____ 2024 р.

Оцінка _____

Підписи членів ЕК:

_____ Самусь Т. В.

_____ Вовк Б. І.

_____ Маринченко Є. О.

Анотація

Робота розкриває актуальну проблему, яка пов'язана з необхідністю забезпечення високого рівня професійної підготовки педагогів професійного навчання, здатних адаптуватися до змін у сучасному суспільстві та професійному середовищі. Професійне самовдосконалення розглядається як основа для розвитку ключових компетентностей майбутніх педагогів, включаючи їхню здатність до самоосвіти, впровадження інноваційних підходів у викладанні, а також постійного вдосконалення професійних знань і навичок.

У першому розділі роботи проаналізовано сучасний стан підготовки педагогів професійного навчання, визначено сутність і структуру готовності до професійного самовдосконалення. Підготовка до професійного самовдосконалення трактується як багатогранний процес, що охоплює мотиваційний, когнітивний та операційний компоненти. У роботі підкреслюється важливість інтеграції теоретичних і практичних знань, що сприяє формуванню здатності педагогів до ефективної професійної діяльності.

Другий розділ присвячено методичним аспектам, розробці інноваційних технологій і тренінгів, спрямованих на розвиток готовності до професійного самовдосконалення. У цьому контексті автором створено програму професійного самовдосконалення, що містить практичні рекомендації для студентів і викладачів щодо впровадження інтерактивних методик навчання та використання сучасних технологій у освітньому процесі.

Третій розділ включає результати дослідно-експериментальної роботи, яка проводилася з метою перевірки ефективності розроблених методик. Отримані дані свідчать про позитивний вплив тренінгів і програм на рівень готовності студентів до професійного самовдосконалення, що підтверджує практичну значущість проведеного дослідження.

Наукова новизна роботи полягає в розробці теоретичних і методичних основ формування готовності до професійного самовдосконалення. Практична цінність дослідження виявляється у можливості застосування розроблених

методик і рекомендацій у процесі підготовки педагогів у закладах вищої освіти.

Ключові слова: професійне самовдосконалення, готовність до самовдосконалення, майбутні педагоги, професійне навчання, педагогічна підготовка, професійна компетентність, інноваційні методики, освітній процес, тренінг, самоосвіта, професійний розвиток, мотивація, інтерактивні технології.

Abstract

The study addresses a pressing issue related to the need for ensuring a high level of professional training for vocational education teachers capable of adapting to changes in modern society and professional environments. Professional self-improvement is considered the foundation for developing key competencies in future educators, including their ability for self-education, implementing innovative teaching approaches, and continuously enhancing professional knowledge and skills.

The first chapter of the work analyzes the current state of vocational education teacher training, defining the essence and structure of readiness for professional self-improvement. Preparation for professional self-improvement is interpreted as a multifaceted process encompassing motivational, cognitive, and operational components. The study emphasizes the importance of integrating theoretical and practical knowledge, which fosters the ability of teachers to perform effective professional activities.

The second chapter focuses on methodological aspects, including the development of innovative technologies and training programs aimed at fostering readiness for professional self-improvement. In this context, the author has developed a professional self-improvement program containing practical recommendations for students and educators on implementing interactive teaching methods and utilizing modern technologies in the educational process.

The third chapter presents the results of experimental research conducted to evaluate the effectiveness of the developed methods. The data obtained demonstrate

the positive impact of the training programs on students' readiness for professional self-improvement, confirming the practical significance of the research.

The scientific novelty of the study lies in developing theoretical and methodological foundations for forming readiness for professional self-improvement. The practical value of the research is reflected in the applicability of the developed methods and recommendations in the training of educators at higher education institutions.

Keywords: professional self-improvement, readiness for self-improvement, future educators, vocational education, pedagogical training, professional competence, innovative methods, educational process, training, self-education, professional development, motivation, interactive technologies.

Зміст

Вступ

Розділ 1. Теоретичні аспекти проблеми формування у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до професійного самовдосконалення

1.1. Сучасний стан підготовки педагогів професійного навчання	10
1.2. Сутність готовності до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання	18
1.3. Зміст і структура готовності до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання	29

Висновки до розділу 1 38

Розділ 2. Методичні аспекти проблеми формування у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до професійного самовдосконалення

2.1. Технології формування готовності у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до професійного самовдосконалення	41
2.2. Тренінг «Формування готовності до професійного самовдосконалення у майбутніх педагогів професійного навчання»	51
2.3. Програма професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання	58

Висновки до розділу 2 66

Розділ 3. Дослідно-експериментальна робота щодо перевірки рівня готовності до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання

3.1. Організація дослідно-експериментальної роботи	68
3.2. Результати дослідно-експериментальної роботи	73

Висновки до розділу 3 83

Висновки 86

Список використаної літератури 90

Додатки 100

ВСТУП

Сучасні гуманістичні пріоритети вищої педагогічної освіти ставлять на перший план розвиток суб'єктності майбутніх педагогів, що означає їхню здатність бути активними учасниками власного освітнього та професійного процесу. Це передбачає не лише академічну успішність, а й формування особистісної самостійності, критичного мислення та здатності до прийняття відповідальних рішень. У сучасних умовах також особливо важливим є стимулювання творчої активності майбутніх педагогів, адже саме через креативність та інноваційний підхід вони зможуть ефективно адаптуватися до швидкозмінних викликів ринку праці. Одночасно з цим підвищується відповідальність за власний професійний розвиток, що вимагає від майбутніх фахівців усвідомлення важливості постійного самовдосконалення та особистісного зростання.

Визначальна роль самовдосконалення педагога стає ключовою у досягненні вершин педагогічної майстерності, оскільки саме через постійну внутрішню мотивацію та саморозвиток фахівець може досягнути професійної досконалості. Творчість у педагогічній діяльності також є необхідним елементом, який допомагає педагогу знаходити нові шляхи впливу на виховання та навчання здобувачів освіти. Професіоналізм, який формується через безперервне навчання і вдосконалення, підкреслює актуальність питання про готовність майбутніх педагогів професійного навчання до професійного самовдосконалення. Це самовдосконалення не є короткостроковою метою, а радше пролонгованою, тобто такою, яка має супроводжувати фахівця протягом усього його професійного шляху. Проте, на сьогодні, процес формування такої готовності залишається недостатньо розробленим, як на концептуальному рівні, що стосується теоретичних засад, так і на методичному, який передбачає практичні механізми реалізації цієї підготовки в системі педагогічної освіти.

Проблема формування у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до професійного самовдосконалення регулюється нормативними документами, серед яких:

Закон України «Про освіту» (2017 р., № 2145) - визначає загальні принципи освіти, включаючи професійну підготовку педагогів та підвищення кваліфікації педагогічних працівників як необхідну умову для їхньої атестації. Педагоги мають право вибирати вид та форму підвищення кваліфікації, а навчальні заклади повинні затверджувати річний план на основі пропозицій працівників. Це законодавче закріплення підкреслює важливість безперервного професійного розвитку для забезпечення якості освіти [18].

Закон України «Про вищу освіту» (2014 р., № 1556-VII) - регулює підготовку кадрів у закладах вищої освіти, включаючи педагогів професійного навчання [17].

Професійний стандарт «Педагог професійного навчання» затверджений для конкретизації кваліфікаційних вимог до таких педагогів [43].

Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання професійного розвитку педагогічних працівників» [42] також окреслює принципи підвищення кваліфікації, включаючи фінансування цих процесів. Вона визначає, що заклади освіти повинні отримувати кошти на розвиток професійних навичок своїх працівників, що сприяє створенню умов для безперервного навчання та вдосконалення професійних компетенцій.

Проблему підготовки майбутніх педагогів професійної освіти висвітлені в наукових працях Б. Вовка [3; 4; 5], А. Заїки [16], Є. Єрмоленка [15], Г. Ігнатенко [29, 40], В. Ковальчука [23; 24; 26; 68], В. Опанасенко [37; 38; 40], Т. Самусь [37; 46; 40], В. Сороки [50], Є. Маринченко [34], І. Маринченко [33], та інші. Формування готовності майбутніх фахівців до професійного самовдосконалення присвячені дисертаційні праці Т. Волкодав [7], В. Демченко [10], Л. Дудікової [12], О. Затворнюк [19], О. Лавриненко [30], С. Лисенко [31], О. Мельничук [35], О. Солодовник [49], З. Туряниці [55], С. Хатунцевої [57], Т. Шестакової [60]. Попри наявність значної кількості досліджень проблема *«Формування у майбутніх педагогів професійного*

навчання готовності до професійного самовдосконалення» є малодослідженою, що підтверджує її актуальність.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати зміст і структуру готовності до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання та експериментально перевірити рівень сформованості її компонентів.

Об'єкт дослідження: процес підготовки майбутніх педагогів професійного навчання в закладах вищої освіти.

Предмет дослідження: готовність майбутніх педагогів професійного навчання до професійного самовдосконалення.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати сучасний стан підготовки педагогів професійного навчання та визначити сутність готовності до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання.

2. Визначити зміст і структура готовності до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання.

3. Виокремити технології формування готовності у майбутніх педагогів професійного навчання до професійного самовдосконалення.

4. Розробити програму професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання.

5. Експериментально перевірити рівень сформованості готовності до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання

Методи дослідження:

Вирішення завдань здійснювалося через використання комплексу взаємодоповнюючих *теоретичних і емпіричних методів дослідження:*

теоретичні методи: теоретичний аналіз і синтезу, абстрагування і порівняння, конкретизації, систематизації та узагальнення наукової інформації. Ці методи дозволили виявити стан досліджуваної проблеми, уточнити понятійний апарат, осмислити сутність та зміст готовності до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного

навчання, а також розкрити теоретичні основи й розробити методичні засади формування цієї готовності у студентів;

емпіричні методи: анкетування та тестування, які сприяли підвищенню ефективності педагогічних впливів і забезпечували об'єктивність діагностичних даних, а також достовірність отриманих результатів та дозволили виявити ступінь сформованості готовності до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання.

Наукова новизна роботи полягає у визначенні змісту і структури готовності до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання.

Практична цінність роботи полягає розробленні тренінгу «Формування готовності до професійного самовдосконалення у майбутніх педагогів професійного навчання» та «Програми професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання», розробки діагностичного інструментарію щодо визначення стану готовності до професійного самовдосконалення у майбутніх педагогів професійного навчання.

Структура магістерської роботи: робота містить вступ, три розділи, висновки до розділів, список використаної літератури (81 найменування), додатки. Загальний обсяг роботи 125 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

1.1. Сучасний стан підготовки педагогів професійного навчання

Актуальність професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання в сучасних умовах ринку праці є надзвичайно важливою з огляду на динамічний розвиток економіки, технологій та зміну вимог до професійних компетентностей. Сучасний ринок праці висуває високі вимоги не лише до студентів та працівників, але й до викладачів, які готують майбутніх фахівців. Педагоги професійного навчання, відповідальні за формування кваліфікацій і навичок, мають бути готові до постійних змін та швидко адаптуватися до нових умов. Це включає оволодіння сучасними педагогічними та цифровими технологіями, а також розвиток професійних та особистісних компетентностей, що відповідають потребам індустрії.

Особливу увагу слід приділити розвитку цифрових навичок, оскільки цифровізація проникає у всі сфери виробництва, послуг та управління, створюючи нові стандарти для професійної підготовки. Згідно з дослідженнями Європейської комісії, лише незначна частина педагогів володіє необхідними цифровими компетенціями на достатньому рівні, що свідчить про важливість запровадження спеціальних програм підвищення кваліфікації для педагогів професійної освіти. Водночас, українські викладачі також стикаються з викликами, які вимагають системної підтримки та професійного вдосконалення, що є ключовим фактором у забезпеченні конкурентоспроможності випускників.

Постійне професійне самовдосконалення є необхідною умовою для того, щоб педагоги могли не лише передавати теоретичні знання, а й ефективно готувати студентів до реальних умов праці, які постійно змінюються. Викладачі професійної освіти, зокрема, повинні бути здатні інтегрувати

сучасні технології у навчальний процес, використовувати інноваційні методи навчання, створювати адаптовані освітні програми та реагувати на зміни у професійних стандартах. З огляду на те, що традиційні методи викладання вже не задовольняють потреби сучасного ринку праці, викладачам необхідно постійно працювати над оновленням свого професійного багажу.

На тлі глобальних змін і технологічного прориву актуальність професійного самовдосконалення майбутніх педагогів також пов'язана із зростаючою роллю м'яких навичок, таких як комунікація, співпраця, емоційний інтелект та вміння вирішувати складні завдання. Ці компетенції є важливими не тільки для викладачів, але і для студентів, яких вони навчають, адже роботодавці все частіше акцентують увагу на міждисциплінарних навичках та здатності адаптуватися до нових умов. Тому викладачі повинні володіти навичками фасилітації, коучингу та менторства, щоб ефективно підтримувати студентів у розвитку цих якостей.

Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання здійснюється в закладах вищої освіти за спеціальністю 015 Професійна освіти. Аналіз Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДБО) [9] дозволив отримати дані щодо кількісного стану підготовки здобувачів освіти (станом на 1 липня 2024 року) (Додаток 1).

Зокрема можна побачити декілька важливих тенденцій. Найбільша кількість студентів походить із центральних регіонів України, зокрема з Києва (50 студентів), Харківської області (43 студенти) та Дніпропетровська область (19 студентів). Це може бути пояснено тим, що великі міста та промислові регіони пропонують більше можливостей для професійної підготовки, а також мають ширший доступ до освітніх установ. Регіони, такі як Київська, Полтавська та Тернопільська області (від 12 до 15 студентів), також мають значну кількість студентів, що вказує на рівномірний інтерес до професійної освіти у цих областях.

Щодо форм навчання, денна форма залишається найбільш популярною як серед студентів, що навчаються за державним замовленням, так і серед тих, хто платить за навчання. Значна кількість студентів обирає контрактну форму

навчання, що може бути пов'язано з широким попитом на професії у сфері професійної освіти. Заочна форма менш поширена, а вечірня форма не використовується, що може свідчити про орієнтацію студентів на традиційні формати навчання або обмеженість пропозицій вечірньої форми.

Денна форма (бюджет): 1455 студентів,

Денна форма (контракт): 3726 студентів,

Заочна форма (бюджет): 95 студентів,

Заочна форма (контракт): 744 студенти.

Аналіз спеціалізацій показує, що найбільший інтерес викликають напрямки, пов'язані з цифровими технологіями, що відображає сучасні тенденції на ринку праці, де цифрові навички мають велике значення. Також популярними є спеціалізації у сферах транспорту, аграрного виробництва та технології виробів легкої промисловості.

Цифрові технології - 84 студенти.

"Транспорт" – 32 студенти,

"Аграрне виробництво" – 31 студент,

"Технологія виробів легкої промисловості" – 13 студентів.

Це свідчить про важливість підготовки спеціалістів у галузях, що підтримують економіку країни, зокрема в аграрному секторі та виробництві.

Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання здійснюється на основі Стандарту вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 015 професійна освіта, що відноситься до галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка [51].

Стандарт визначає систему підготовки фахівців, які поєднують знання педагогіки з навичками спеціальних технологій у вибраній галузі професійної освіти. Основною метою стандарту є формування компетентних фахівців, здатних здійснювати навчально-методичну та організаційну діяльність у професійних і технічних закладах, а також у промислових організаціях. Даний стандарт охоплює широкий спектр компетенцій, які необхідні для успішної інтеграції випускників у сучасне професійне середовище.

Метою навчання є «забезпечення підготовки бакалаврів, здатних ефективно реалізовувати освітню діяльність із професійної підготовки кваліфікованих фахівців. Ці фахівці повинні не лише володіти педагогічними знаннями, але й орієнтуватися в сучасних технологіях, бути здатними використовувати інноваційні методи навчання та адаптувати свої знання до потреб ринку праці». Студенти вивчають як загальноосвітні дисципліни, так і фахові предмети, що дозволяє їм виконувати педагогічну, методичну і виробничу діяльність.

Випускники отримують кваліфікацію «бакалавр професійної освіти» із зазначенням спеціалізації, що дає їм право працювати у закладах профільної середньої та професійної (технічної) освіти. Предметна область охоплює такі об'єкти вивчення, як «структура та компоненти системи професійної освіти, теоретичні основи технологій та обладнання, необхідні для виконання фахових завдань». Випускники також мають знати теоретичні засади відповідних наукових дисциплін та вміти впроваджувати їх на практиці.

У стандарті визначено набір компетентностей, які поділяються на інтегральні, загальні та спеціальні:

Інтегральна компетентність: це «здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та проблеми в сфері професійної освіти, застосовуючи педагогічні та науково-технічні методи».

Загальні компетентності: включають «здатність до критичного мислення, прийняття рішень, командної роботи, комунікації державною та іноземною мовами, використання інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ), а також здатність до самоосвіти та постійного самовдосконалення».

Спеціальні компетентності: фокусуються на «застосуванні освітніх теорій у практичній діяльності, інтеграції сучасних інформаційних технологій у освітній процес, управлінні навчальними проектами та оцінці ефективності навчальних стратегій. Також вони передбачають здатність впроваджувати інноваційні методики навчання та аналізувати ефективність використання технологічного обладнання у сфері, відповідній до спеціалізації».

Програмні результати навчання (ПР) чітко визначають, що випускники повинні вміти після завершення програми. Вони охоплюють як загальні, так і фахові результати:

Педагогічні та управлінські навички: включають вміння проектувати освітні програми, застосовувати сучасні дидактичні підходи та методики навчання, керувати освітніми проектами, забезпечувати мотивацію учнів до навчання та розвитку.

Інформаційно-технологічні навички: передбачають використання сучасних інформаційних технологій для управління навчальними процесами та забезпечення якості освіти.

Практичні навички у відповідній галузі: здатність проводити аналіз і модернізацію технологічного обладнання, виконувати необхідні розрахунки, використовувати спеціалізоване програмне забезпечення та інструменти для вирішення задач у відповідній галузі.

Стандарт передбачає використання як традиційних, так і інноваційних методів навчання. До них належать «інтерактивні методи, проблемне навчання, проектні технології та практичні заняття з використанням сучасних технологічних рішень». Особлива увага приділяється використанню інформаційних технологій у навчальному процесі, що дозволяє студентам отримувати практичні навички роботи з програмними засобами і технологічним обладнанням.

Після здобуття ступеня бакалавра, випускники мають право продовжити навчання на магістерських програмах або отримувати додаткові кваліфікації в рамках післядипломної освіти. Це дозволяє їм розширити свою компетенцію та адаптуватися до нових вимог ринку праці.

Випускники програми можуть працювати в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, а також на підприємствах і в установах, що відповідають їхній спеціалізації. Вони здатні здійснювати організаційно-методичну роботу, управляти навчальними процесами, впроваджувати освітні та технічні інновації, а також керувати професійним розвитком учнів і колег.

Відповідно до стандарту, заклади вищої освіти зобов'язані впроваджувати систему внутрішнього забезпечення якості освіти, яка включає моніторинг освітніх програм, щорічне оцінювання якості освіти, підвищення кваліфікації педагогічного складу та забезпечення ресурсами для організації навчального процесу. Атестація здобувачів відбувається у формі державного іспиту або екзамену, що передбачає оцінювання обов'язкових результатів навчання.

Стандарт вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта» є ґрунтовним документом, що визначає вимоги до професійної підготовки майбутніх педагогів. Він орієнтований на підготовку висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно інтегрувати педагогічні, технічні та управлінські компетенції у свою діяльність. Орієнтація на інновації та використання сучасних технологій забезпечує конкурентоспроможність випускників на сучасному ринку праці, що є ключовим елементом у контексті розвитку професійної освіти в Україні.

Також важливою умовою підготовки фахівців є урахування професійних стандартів. Аналіз професійного стандарту "Педагог професійного навчання" [43] є ключовим для розуміння вимог до сучасних педагогів професійного навчання, які займаються підготовкою фахівців у професійно-технічній освіті. Цей стандарт встановлює основні кваліфікаційні вимоги до педагогів, їхню роль в освітньому процесі, а також ключові компетентності, які вони повинні мати для ефективного виконання своїх обов'язків.

Професійний стандарт визначає загальні вимоги до компетентностей педагогів професійного навчання, необхідних для якісного викладання професійних дисциплін у навчальних закладах різних рівнів акредитації. Мета цього стандарту - «формувати у педагогів здатність до інтеграції теоретичних знань з практичними навичками, що необхідно для ефективної підготовки кваліфікованих кадрів, здатних відповідати вимогам сучасного ринку праці».

Професійний стандарт встановлює мінімальний рівень освіти для викладачів, який зазвичай включає наявність ступеня бакалавра або магістра у відповідній професійній галузі. Крім того, педагог професійного навчання

повинен пройти спеціалізовану підготовку з педагогіки та методики викладання.

Педагог професійного навчання має володіти глибокими знаннями у своїй професійній галузі, а також уміти адаптувати ці знання для навчання студентів різних рівнів підготовки. Важливою складовою професійної компетентності є здатність до постійного самовдосконалення і розвитку.

Компетентності, описані в професійному стандарті, можна розділити на загальні та спеціальні.

Загальні компетентності:

- *Комунікаційні навички*: педагог повинен вміти ефективно передавати знання, організувати навчальний процес та мотивувати учнів до активного засвоєння матеріалу.

- *Здатність до критичного мислення*: вміння аналізувати і оцінювати педагогічні методи та підходи для постійного покращення освітнього процесу.

- *Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ)*: педагог повинен володіти сучасними цифровими технологіями і вміти інтегрувати їх у навчальний процес, що особливо важливо в умовах цифровізації освіти.

- *Адаптивність*: здатність педагога швидко адаптувати навчальний процес до нових викликів, таких як зміни в технологіях або вимогах ринку праці.

Спеціальні компетентності:

- *Методичні компетентності*: вміння застосовувати сучасні методики навчання, адаптовані до потреб різних студентських аудиторій, та забезпечувати ефективне засвоєння професійних знань і навичок.

- *Технологічні компетентності*: здатність педагогів використовувати професійне обладнання та технології, що застосовуються в галузі, та навчати студентів їх використанню.

- *Практичні навички*: педагог повинен володіти не тільки теоретичними знаннями, але й практичними навичками, щоб передати їх студентам та забезпечити високий рівень підготовки.

Відповідно до стандарту, педагог професійного навчання виконує декілька основних функцій:

Навчальна функція: «здійснення навчального процесу відповідно до розроблених програм, застосування інноваційних методик та адаптація їх до індивідуальних особливостей студентів».

Організаційна функція: «планування і організація навчальної діяльності, контроль за навчальними результатами, формування навчальних планів і програм».

Виховна функція: «педагог не тільки передає знання, але й сприяє розвитку особистості студента, його професійних цінностей і відповідальності».

Контролююча функція: «здійснення оцінювання знань і навичок студентів, аналіз результатів навчання, та впровадження заходів для їх покращення».

Професійний стандарт визначає, що педагог професійного навчання повинен володіти різноманітними формами та методами навчання, включаючи:

Традиційні методи: лекції, семінари, практичні заняття.

Інтерактивні методи: використання кейс-стаді, рольових ігор, групової роботи, що стимулює активне навчання.

Цифрові технології: використання онлайн-ресурсів, навчальних платформ та інтерактивних програм для підвищення якості навчального процесу.

Однією з основних вимог стандарту є постійне підвищення кваліфікації педагогів. Відповідно до професійного стандарту, педагог професійного навчання повинен брати участь у різних формах безперервної освіти: відвідувати курси підвищення кваліфікації, брати участь у науково-практичних конференціях, тренінгах та семінарах. Це спрямовано на постійне оновлення професійних знань і навичок, відповідно до новітніх досягнень у професійній сфері.

Стандарт передбачає системне оцінювання професійної діяльності педагога, що є обов'язковою умовою для його подальшої атестації. Оцінювання проводиться на основі результатів роботи зі студентами, рівня засвоєння навчального матеріалу та застосування інноваційних підходів у викладанні. Також враховуються досягнення педагога у професійному самовдосконаленні.

Професійний стандарт акцентує увагу на академічній доброчесності педагога, що включає дотримання етичних норм у навчальному процесі, уникнення плагіату та маніпуляцій з результатами оцінювання. Педагоги повинні бути прикладом для студентів, демонструючи високий рівень професійної етики та відповідальності.

Професійний стандарт "Педагог професійного навчання" є комплексним документом, який встановлює вимоги до підготовки та діяльності педагогів, що працюють у сфері професійної освіти. Стандарт акцентує увагу на необхідності поєднання педагогічних та технологічних знань, що дозволяє педагогам адаптуватися до сучасних викликів і вимог ринку праці. Безперервне підвищення кваліфікації та самовдосконалення є обов'язковими елементами діяльності педагога, що забезпечують актуальність його знань і навичок.

1.2. Сутність готовності до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання

Активний розвиток економіки веде до посилення конкуренції на глобальному, національному та регіональному рівнях. Це, в свою чергу, призводить до скорочення кількості некваліфікованої та низькокваліфікованої праці, що суттєво змінює структуру зайнятості. Ці зміни зумовлюють постійну потребу у вдосконаленні професійної майстерності та культури спеціалістів.

У контексті переходу до постіндустріального, інформаційного суспільства та так званої «економіки знань» особливо зростає роль людського капіталу. Це підкреслює, що людський капітал стає системним чинником

розвитку нової економіки, яка базується на знаннях і професійній компетентності спеціалістів. В сучасних умовах, коли інформація та знання стають ключовими ресурсами, важливо не лише мати базові професійні навички, але й постійно їх вдосконалювати, щоб відповідати вимогам динамічно змінюваного ринку праці.

Сучасні фахівці повинні бути готовими адаптуватися до нових викликів, постійно навчатися і розвиватися, щоб залишатися конкурентоспроможними у світі, де зміни відбуваються з надзвичайною швидкістю. Це підкреслює важливість інвестицій в освіту та професійну підготовку, які стають запорукою не лише особистого успіху, але й стабільності та розвитку суспільства в цілому.

У цьому контексті процес формування готовності до професійного самовдосконалення у майбутніх педагогів професійного навчання є невід'ємним елементом їхньої успішної підготовки та ефективної діяльності на сучасному ринку праці. Цей процес набуває особливого значення в умовах швидко змінюваних вимог і викликів, з якими стикаються організації, і грає важливу роль у забезпеченні конкурентоспроможності закладів освіти. Готовність педагога до самовдосконалення стає визначальним фактором якості освіти.

Ця готовність дозволяє педагогам повноцінно реалізувати свій потенціал і ефективно адаптуватися до викликів, що постають у сучасному світі. У нинішніх умовах розвитку професійної освіти, які характеризуються постійною зміною технологій та глобалізацією, педагоги повинні бути готові до безперервного навчання та адаптації.

Формування готовності до самовдосконалення передбачає розвиток ключових компетенцій, таких як критичне мислення, креативність, ефективна комунікація та управління командою. Ці аспекти сприяють досягненню високих результатів і дозволяють майбутнім лідерам не лише адаптуватися до змін, але й активно формувати їх. Розвиток цих компетенцій є важливим елементом професійної підготовки педагогів, що сприяє їх успішному функціонуванню в динамічному освітньому середовищі. Педагоги, які

володіють цими навичками, можуть не лише реагувати на виклики, а й проактивно їх передбачати, впроваджуючи інноваційні підходи в навчальний процес. Це підвищує якість освіти та забезпечує ефективність підготовки майбутніх фахівців, які зможуть успішно конкурувати на ринку праці [69].

Таким чином, важливість процесу формування готовності до професійного самовдосконалення полягає у створенні основи для розвитку інноваційного підходу до організації освітнього процесу, що, в свою чергу, сприяє успішному функціонуванню закладу освіти у конкурентному середовищі.

Дослідження процесу формування готовності до професійного самовдосконалення охоплює визначення ключових понятійних конструкцій, які є основою цього процесу. Серед найважливіших з них можна виділити терміни «готовність», «самовдосконалення», «професійне самовдосконалення» та «готовність до професійного самовдосконалення».

В академічному словнику української мови готовність описується як «стан готовності; бажання виконати щось» [2]. У «Словнику професійної освіти» поняття «готовність» визначається як «вміння виконувати певні дії з творчим підходом, що базується на знаннях і практичних навичках» [483, с. 60]. У «Психологічній енциклопедії» готовність пояснюється як активізація всіх психофізіологічних систем організму, необхідних для успішного виконання конкретних завдань [52]. В «Енциклопедії освіти» готовність до діяльності трактується як стан мобілізації психологічних і психофізіологічних систем, які забезпечують ефективне виконання діяльності [13, с. 137–138].

Термін «готовність», похідний від слова «готовий», виражає завершеність і досягнення певного кінцевого результату дії або стану [2, с. 194]. У педагогічних дослідженнях поняття готовності трактується як цілісна, інтегрована якість особистості, що відображає її здатність до емоційно-когнітивної мобілізації, вольову стійкість, а також здатність прогнозувати та вибірково діяти в момент включення в діяльність певної спрямованості.

Да думку дослідниці З. Туряниці [55] готовність формується через досвід і базується на позитивному ставленні до діяльності, усвідомленні її мотивів та потреб, а також на здатності правильно об'єктивувати її предмет і способи взаємодії з ним. Цей стан може бути двох типів: тривала та ситуативна готовність.

Тривала готовність розвивається поступово і формується заздалегідь, як результат спеціально організованих педагогічних або інших впливів. Вона є стійкою і дозволяє особистості ефективно діяти у різних умовах професійної діяльності. Вона має вирішальне значення в освітньому процесі, оскільки забезпечує сталість професійних навичок і мотивацій.

Ситуативна готовність, або тимчасова, є менш стійкою і залежить від конкретної ситуації. Вона піддається впливу зовнішніх факторів і може змінюватися залежно від умов, в яких перебуває особистість на даний момент.

З педагогічної точки зору, найбільшу увагу привертає саме тривалий стан готовності до діяльності, оскільки він є базовою умовою для успішного здійснення будь-якої професійної або навчальної діяльності. Така готовність забезпечує особистість не лише необхідними знаннями та вміннями, але й дозволяє їй адекватно реагувати на зміни в професійному середовищі, адаптуватися до нових вимог і успішно виконувати поставлені завдання [39, с. 224-225].

Таким чином, поняття «готовність» відображає стан індивіда, який дозволяє ефективно виконувати поставлені завдання. Це може включати як внутрішні чинники, такі як мотивація та самосвідомість, так і зовнішні аспекти, наприклад, підтримку з боку колег або навчальних закладів.

Самовдосконалення – творчий підхід до самої особистості, створення її самої в собі процес активного впливу на зовнішній і внутрішній світ з метою їх перетворення [77].

О. Діденко В. вважає, що «самовдосконалення є наслідком поєднання процесів самовиховання та самоосвіти, спрямованих на удосконалення своїх позитивних і усунення негативних якостей» [11]

Професійне самовдосконалення – це свідомий і цілеспрямований процес власного формування професійної компетентності та розвитку важливих професійних якостей відповідно до соціальних вимог, умов професійної діяльності та особистої програми розвитку [74]. Гуманізація професійного самовдосконалення передбачає створення фахівцем умов, за яких майбутній психолог зможе розвивати власний професійний імідж, будувати свою програму «Я» і аналізувати протиріччя між «Я справжній» і «Я професіонал». Це дозволить здійснювати процеси професійного саморозвитку та самовдосконалення.

Під професійним самовдосконаленням особистості, В. Демченко, розуміє «відносно самостійний вид внутрішньої діяльності, спрямованої на прийняття і засвоєння зовнішніх встановлених вимог до його особи для підвищення власних знань і майстерності через розвиток особових і професійних якостей» [10].

На думку О. Заворотнюк, професійне самовдосконалення - це свідомий і цілеспрямований процес підвищення професійної компетентності та майстерності, що розвивається у відповідь на зовнішні соціальні вимоги, умови професійної діяльності та особистісну програму розвитку [80]. Цей процес включає не лише набуття нових знань та навичок, але й удосконалення власної особистості, що дозволяє спеціалісту адаптуватися до змінних умов і підвищувати ефективність своєї професійної діяльності.

Психолог Б. Копоруліна визначає «формування професійної готовності» як процес, через який відбувається духовне збагачення, вдосконалення стилю роботи та особистісний розвиток. Це охоплює інтелектуальний ріст, підвищення внутрішньої та зовнішньої загальної і професійної культури. Фахівець, що успішно пройшов цей процес, не лише володіє високим рівнем знань та вмінь, але й здатен ефективно керувати діяльністю інших людей, сприяти їх вихованню, навчанню, стимулювати їх творчий потенціал та організувати роботу в різних умовах — організаційних, технічних, морально-психологічних — для досягнення високих результатів [77].

Таким чином, професійне самовдосконалення та формування професійної готовності є ключовими складовими успіху фахівця, які сприяють його особистісному зростанню та забезпечують ефективну реалізацію професійної діяльності.

Термін «професійне самовдосконалення» вказує на процес безперервного розвитку професійних навичок і знань, який має на меті підвищення кваліфікації та адаптацію до нових умов роботи. Це може включати участь у тренінгах, семінарах, самоосвіту та обмін досвідом з колегами.

Нарешті, «готовність до професійного самовдосконалення» є інтегративним поняттям, що поєднує елементи готовності та професійного самовдосконалення. Вона передбачає не лише бажання особи розвиватися, але й наявність необхідних знань, навичок та ресурсів для досягнення поставлених цілей. Ця готовність може визначати, наскільки ефективно індивід зможе адаптуватися до змін у професійній сфері, що, в свою чергу, є важливим фактором для досягнення успіху в кар'єрі.

Загалом, розуміння цих термінів є ключовим для розробки ефективних програм підготовки майбутніх фахівців, які дозволять їм бути готовими до постійних змін в освіті та на ринку праці.

Аналіз наукових джерел, що стосуються готовності до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання, виявив низку суперечностей. До них належать високі вимоги з боку держави та суспільства до постійного самовдосконалення фахівців, які важко виконати через недостатню підготовку закладів вищої освіти для розвитку цього процесу; швидка модернізація технологій, що не забезпечує достатньої кількості науково обґрунтованих рекомендацій щодо формування готовності до самовдосконалення у конкретних галузях.

У науковій літературі пропонується розглядати поняття «готовність» у контексті психології та педагогіки. Психологічну готовність до виконання будь-якої діяльності можна умовно поділити на два підходи: функціональний і особистісний. Функціональний підхід розглядає готовність як певний

психічний стан, у якому активуються відповідні психічні функції в певні періоди часу [79]. Прихильники функціонального підходу вважають готовність одним із психічних станів і сукупністю особистісних рис, таких як воля, інтелектуальна орієнтація, увага, самоконтроль і увага. З цієї позиції готовність це попередня активація психічних функцій, що є основою для реалізації всіх психічних процесів. Учені виділяють три взаємопов'язані типи готовності: моральну, психологічну та професійну.

Особистісний підхід розглядає готовність як складну багаторівневу структуру, яка, об'єднуючи характеристики, властивості та стани, дозволяє успішно займатися певною діяльністю. В межах цього готовність це певний психічний стан, який сигналізує про наявність образу структури дії та постійну орієнтацію свідомості на її виконання. В цьому випадку готовність не є спадковою рисою особистості, це якість, яка формується в процесі підготовки людини.

Важливість особистісного підходу полягає в тому, що готовність розглядається як особливий психічний стан, який є цілісним проявом особистості. Цей стан займає проміжне місце між психічними процесами та особистісними властивостями людини. Готовність не тільки демонструє здатність виконувати певні дії, але й інтегрує індивідуальні риси особистості, такі як мотивація, емоційний стан та інші психічні характеристики, які впливають на ефективність виконання діяльності.

С. Кубицький [29] визначає готовність як певну орієнтацію особистості, яка передбачає наявність потреб, переконань, поглядів, мотивів і знань для дії в надзвичайних ситуаціях. Л. Кондрашова [27] вважає готовність комплексним особистісним утворенням, що характеризує прагнення до професійної діяльності і включає як психологічний, так і етичний аспекти. Вона наголошує на важливості не тільки професійних знань, але й особистісних якостей, таких як професійна пам'ять, емоційна стабільність та моральний потенціал.

Готовність може бути розглянута як психологічний стан індивіда або групи, що виражається в усвідомленні та підготовці до виконання певних дій, завдань або змін у конкретній ситуації. Цей внутрішній стан охоплює

когнітивні, емоційні та поведінкові аспекти, які формують реакції на майбутні події і сприяють активній та цілеспрямованій поведінці в заданому контексті [67].

Готовність є складним явищем, яке залежить від багатьох факторів. Вона формується через навчання, досвід, мотивацію та внутрішнє переконання в необхідності дій. Цей процес можна охарактеризувати як динамічний, оскільки він включає усвідомлення мети, аналіз вимог і можливостей, прийняття рішень про дії та планування ресурсів. Така готовність дозволяє індивіду максимально підготуватися до можливих викликів, враховуючи ризики та альтернативні варіанти, що значно підвищує шанси на успіх у реалізації завдання [71].

Готовність також розглядається як внутрішня схильність до адаптації, навчання і змін. Вона залежить від знань, досвіду, рівня мотивації та впевненості. Завдяки взаємодії з зовнішнім світом та внутрішньою психологічною динамікою, індивід може адекватно реагувати на нові ситуації, підтримуючи гнучкість у діях і ефективно справляючись із викликами, незалежно від їхньої мінливості [66; 78]. Проте, варто зазначити, що поняття готовності може бути сприйняте неоднозначно, що відкриває простір для подальшого дослідження та інтерпретації.

Поняття «професійне самовдосконалення» можна визначити як активний і цілеспрямований процес, в рамках якого індивід прагне до постійного покращення своїх професійних знань, навичок, компетентностей та особистісних характеристик. Цей процес базується на усвідомленні важливості безперервного навчання для досягнення високої ефективності у своїй сфері діяльності [72; 73].

Професійне самовдосконалення передбачає не лише засвоєння нових методів, технологій і підходів, але й адаптацію до змін у вимогах ринку та організаційних структурах. Цей процес стає необхідним для підвищення кар'єрних можливостей та покращення результативності діяльності. Успішне професійне самовдосконалення надає індивіду інструменти, які допомагають

успішно адаптуватися до швидко змінюваного професійного середовища, що є критично важливим у сучасних умовах глобалізації та технологічних змін.

Важливо зазначити, що професійне самовдосконалення також може включати розвиток «м'яких» навичок, які все більше цінуються у світі бізнесу. Це не лише покращує професійні можливості індивіда, а й забезпечує більш гнучкий підхід до виконання завдань. Тож активне прагнення до самовдосконалення є основою для досягнення професійного успіху в умовах сучасного ринку праці [70; 75].

Готовність до професійного самовдосконалення характеризується як психологічна та практична готовність особи до активного і безперервного процесу покращення своїх професійних навичок, знань і компетентностей. Цей процес має на меті досягнення високого рівня кар'єрного розвитку, особистого задоволення та внеску в успіх організації [79].

Готовність до самовдосконалення в професійній сфері означає глибоке усвідомлення індивідом необхідності постійного розвитку своїх професійних знань і навичок, а також активне прагнення освоєння нових практик, методів і технологій для підвищення своєї конкурентоспроможності та здатності ефективно адаптуватися до змін на ринку праці [63].

Готовність до безперервного професійного вдосконалення відображає ступінь готовності особи до систематичного та цілеспрямованого покращення своїх професійних якостей, включаючи адаптивність, уміння навчатися, прагнення до інновацій і здатність до рефлексії. Це має на меті досягнення високої результативності та професійного зростання [80].

Ми поділяємо думку Ю. Лук'янова [32], яка вважає, що професійна готовність має об'єднувати в собі набір професійних якостей, здобутих студентом під час професійної підготовки. Водночас цілком справедливо підкреслює І. Шелудько [59], що готовність передбачає не просто мобілізацію психологічних і професійних можливостей індивіда, а вищий рівень професіоналізму. Вона ґрунтується на самовдосконаленні природних здібностей, особистому досвіді, педагогічній школі та індивідуальній професійній орієнтації.

Професійна готовність - це не просто набір професійних знань, умінь і навичок, а також комплекс особистісних якостей, що забезпечують успішне виконання професійних обов'язків. Вона охоплює переконання, педагогічні здібності, інтереси, працездатність, емоційну стійкість, моральний потенціал, а також ставлення до професійних обов'язків, яке відповідає суспільним нормам і вимогам обраної професії.

Ми також погоджуємося з О. Дерев'яненко та В. Тернопільською [54], які зазначають, що зміст готовності до діяльності не можна звести лише до моральних чи психологічних якостей або вивести із свідомості чи поведінки. Це поняття містить інтегральні характеристики особистості, такі як інтелектуальні, емоційні та вольові властивості, професійно-моральні переконання, потреби, звички, знання, вміння та педагогічні здібності.

Таким чином, професійна готовність є багатогранним явищем, яке поєднує в собі як фахові знання та навички, так і глибокі особистісні характеристики, що дозволяють індивіду успішно адаптуватися та ефективно діяти в умовах професійної діяльності.

Є. Маринченко визначає «готовність майбутнього педагога професійного навчання до інноваційної діяльності у сільськогосподарському виробництві», яку потрактовано як складне професійно-особистісне інтегративне новоутворення, системне комплексне відображення динамічної комбінації професійних знань, умінь, навичок, що охоплюють передові наукові та виробничі сільськогосподарські технології, а також способи мислення, погляди, цінності, інші особистісні якості, необхідні для подальшої інноваційної діяльності в закладах професійної освіти [33].

Основою професійної готовності є готовність до діяльності. Згідно з «Енциклопедією освіти», це поняття визначається як стан мобілізації психологічних та психофізіологічних систем людини, який забезпечує можливість успішного виконання певної діяльності [13].

Професійна готовність до діяльності передбачає як науково-теоретичну, так і практичну підготовку педагога професійного навчання. Це означає, що педагог має володіти необхідними знаннями, вміннями та навичками, а також

відповідними особистісними й професійними якостями. Така готовність є результатом тривалої професійної підготовки педагога у закладі вищої освіти (ЗВО).

Готовність майбутнього педагога професійного навчання до роботи у виробничих сферах, що відповідають його спеціалізації, є важливою складовою поняття «готовність до педагогічної праці». Ця готовність забезпечує здатність педагога ефективно виконувати свої професійні обов'язки в освітній та виробничій сферах.

На основі аналізу наукової літератури доходимо висновку, що *готовність майбутніх педагогів професійного навчання до професійного самовдосконалення* можна визначити як інтегроване поєднання мотивації, усвідомлених цілей, професійних знань і навичок, а також здатності до самоаналізу та саморозвитку, що дозволяє їм активно прагнути до підвищення своєї професійної кваліфікації, адаптації до змін у сфері освіти та впровадження нових технологій у навчальний процес.

Формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до професійного самовдосконалення передбачає цілеспрямований процес, що включає в себе формування у студентів усвідомлення важливості безперервного навчання, розвиток їхніх мотиваційних аспектів, а також створення необхідних умов для професійного розвитку через освітні програми, тренінги та практичні заняття. Це також включає підтримку з боку викладачів та установ, що забезпечують можливості для самоосвіти, участі в професійних спільнотах та доступу до сучасних ресурсів і технологій.

Цей процес є складним і багатоаспектним, оскільки він вимагає активної участі студентів, які повинні бути готові приймати нові виклики, інтегрувати знання та навички у свою практику та постійно вдосконалюватися в умовах швидко змінюваного ринку праці.

1.3. Зміст і структура готовності до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання

Для визначення особливостей процесу професійного самовдосконалення особистості важливо враховувати різні філософські, психологічні та педагогічні підходи, що допомагають глибше зрозуміти сутність цього складного й багатогранного явища. У цьому контексті провідну роль відіграють гуманістичні принципи, викладені у філософських, психологічних і педагогічних працях. Вони дозволяють розглядати самовдосконалення не лише як феномен, але й як динамічний процес, що поєднує внутрішній розвиток особистості з її здатністю до саморефлексії та адаптації до зовнішніх умов.

Значну роль у формуванні концепції самовдосконалення відіграють різні філософські школи, кожна з яких пропонує власне трактування цього процесу. Ідеалістичний підхід, один із найдавніших у філософії, акцентує увагу на внутрішній активності людини та розвитку її духовності. Особливо яскраво це відображено у східних філософіях, де самовдосконалення часто розглядається як шлях до просвітлення. Наприклад, у філософії джайнізму досконалість асоціюється з відділенням душі від тіла через звільнення від пристрастей, що вважаються основним джерелом людських страждань і обмежень [9].

Кожна з цих філософських систем підкреслює різні аспекти самовдосконалення – від духовного розвитку до контролю над пристрастями та тілесними потребами, що дозволяє побачити цей процес як багатогранний і універсальний для різних культурних та інтелектуальних традицій.

Головною ознакою самовдосконалення особистості науковці визначають гармонійний синтез таких ключових аспектів, як відповідальність і свобода, організованість і спонтанність, творчість і репродуктивність. Ці компоненти сприяють формуванню стійкості особистості у мінливих умовах середовища, забезпечуючи їй здатність не лише адаптуватися до змін, але й активно впливати на них. Самовдосконалення розглядається як динамічний процес, що дозволяє людині знаходити баланс між зовнішніми вимогами та внутрішніми прагненнями до самовираження і розвитку [12].

Зокрема, В. Гладкова та С. Пожарський, як представники акмеологічного підходу, наголошують на тому, що самовдосконалення відіграє ключову роль у процесах особистісного та професійного зростання. Вони вважають, що професійне самовдосконалення – це не лише адаптація до вимог конкретної спеціальності, але й свідоме формування професійної компетентності шляхом інтеріоризації цих вимог. Основою для цього процесу є порівняння людиною свого «Я-професійного реального» з «Я-професійним ідеальним», що стимулює прагнення до саморозвитку і вдосконалення [9, с. 254].

Сучасна філософія трактує самовдосконалення як важливий шлях до особистісної самореалізації та досягнення життєвої повноти. Саморозвиток вважається проявом духовної сутності людини, її свідомого прагнення до удосконалення. У цьому контексті «духовне начало» стає важливим джерелом розвитку особистості, що підкреслює його фундаментальне значення у процесах самопізнання і самовизначення.

Психологія, зі свого боку, акцентує увагу на механізмах і закономірностях особистісного зростання. Зарубіжні психологи, зокрема представники гуманістичної школи, такі як А. Маслоу, К. Роджерс та Р. Бернс, розглядають самовдосконалення як головний показник психічного здоров'я людини та її здатності до самореалізації. Для них самовдосконалення нерозривно пов'язане з концепцією самоактуалізації, тобто з прагненням людини реалізувати свій потенціал і знайти сенс життя. Це прагнення до самоактуалізації, на їх думку, є однією з основних потреб людини, що визначає її життєвий шлях та зміст особистісного існування [12].

Отже, самовдосконалення можна розглядати як багатогранний процес, що охоплює не лише особистісний розвиток, але й професійне зростання, духовну і психічну самореалізацію, та який є невід'ємною частиною повноцінного життя людини.

Теоретичний аналіз філософських та психологічних досліджень свідчить, що процес професійного самовдосконалення особистості є однією з

важливих, але недостатньо досліджених проблем сучасної науки. У філософії цей процес розглядається через призму глибинного зв'язку з смислотвірним ядром особистості, що охоплює її унікальність, індивідуальність та здатність до самореалізації. Самовдосконалення тут постає як шлях до гармонії між внутрішніми цінностями людини і зовнішніми вимогами суспільства, що сприяє розвитку її духовної складової та розширенню світогляду.

У психології процес професійного самовдосконалення особистості трактується ширше, акцентуючи увагу на результатах духовно-практичної діяльності. Цей процес визначається прагненням особистості до розкриття всієї повноти свого людського потенціалу, досягнення внутрішньої гармонії та реалізації професійних амбіцій. Професійне самовдосконалення, таким чином, постає як невід'ємна частина загального розвитку особистості, де взаємодіють її моральні, інтелектуальні та емоційні аспекти.

Психологи розглядають професійне самовдосконалення як складний соціально-психологічний феномен, який включає не лише професійні навички та знання, але й розвиток внутрішніх якостей людини, таких як мотивація, саморефлексія, здатність до критичного мислення та саморегуляції. Цей процес є внутрішньо детермінованим, тобто визначається індивідуальними цінностями, установками та прагненнями, але також під впливом зовнішніх соціальних факторів, зокрема професійних вимог, стандартів та очікувань з боку суспільства.

Окрім цього, професійне самовдосконалення є важливим етапом у досягненні особистісної і професійної зрілості. Воно забезпечує не лише адаптацію до мінливих умов професійного середовища, але й активний внесок у його розвиток. Постійне вдосконалення власних професійних і особистісних якостей дозволяє фахівцю бути більш гнучким, інноваційним та конкурентоспроможним на ринку праці, що особливо важливо в умовах сучасної технологічної революції та швидких змін у різних галузях.

У педагогічних дослідженнях професійне самовдосконалення особистості аналізується з урахуванням активного впливу соціального середовища, що підкреслює важливість взаємодії особистості з оточенням у

процесі її розвитку. Предметом таких досліджень є шляхи та засоби стимулювання внутрішньої активності особистості, яка, у свою чергу, є основою для самовдосконалення. Великий внесок у дослідження цієї проблеми зробив В. Сухомлинський, який надавав значну увагу самоосвіті як одному з ключових чинників виховання. Він підкреслював, що «усі суперечки й роздуми про те, як зробити навчання виховним, будуть безпредметними, поки в житті підлітка самоосвіта не набере належної ваги. Без самоосвіти, без напруження розумових і вольових сил для пізнання й самопізнання освіта та навчання не можуть стати виховними» [53].

Аналіз основних положень психолого-педагогічних досліджень дозволяє зробити висновок, що на сьогодні вчені трактують професійне самовдосконалення як процес, діяльність і роботу, спрямовану на постійне вдосконалення професійних і особистісних якостей. Дослідники пов'язують самовдосконалення насамперед із активною діяльністю особистості, яка проявляється у самостійній роботі над розвитком компетенцій і професійно важливих якостей.

Так, С. Сисоєва визначає самовдосконалення як «творчу діяльність щодо підвищення своєї професійної та загальної культури, самовиховання і саморозвитку професійно значущих якостей, креативності, створення своєї творчої лабораторії». Це підкреслює важливість не лише постійного вдосконалення фахових знань і навичок, але й розвитку креативності та інноваційного підходу до професійної діяльності [47].

О. Волошенко, в свою чергу, трактує професійне самовдосконалення майбутніх учителів як діяльність, що передбачає знаходження студентами індивідуальних, самостійних форм і методів роботи, спрямованих на поглиблення теоретичних знань з основ педагогічної творчості, а також формування практичних умінь у проектуванні, організації і корекції розвитку та виховання творчої особистості [8].

Як бачимо, педагогічні дослідження розглядають професійне самовдосконалення як процес, що тісно пов'язаний із творчою самореалізацією, в якому поєднуються теоретичні знання та практичні

навички. Цей процес не тільки сприяє професійному зростанню, але й формує здатність до саморефлексії, критичного мислення та інноваційної діяльності, що є важливими компонентами професійної компетентності вчителя.

Таким чином, професійне самовдосконалення можна розглядати як динамічний і багатовимірний процес, що охоплює не лише технічні та спеціалізовані знання, але й глибокий особистісний розвиток. Це одночасно шлях до досягнення професійної компетентності і духовної самореалізації, що робить його важливим для сучасної особистості в умовах постійних змін і нових викликів.

Щодо структури процесу професійного самовдосконалення, багато вчених виділяють ключові складові, серед яких основними є самоосвіта та самовиховання. Ці компоненти забезпечують не лише набуття нових знань і навичок, але й розвиток особистісних якостей, необхідних для успішної професійної діяльності.

Л. Подоляк та В. Юрченко [41] виокремлюють два основні вектори самовдосконалення студентів:

Постійне покращення навчальної самостійної роботи: цей вектор передбачає формування у студентів навичок самоорганізації, планування та виконання завдань, що дозволяють їм бути готовими до виконання професійних обов'язків у майбутньому. Самостійне навчання є важливим інструментом у процесі професійного розвитку, оскільки сприяє набуттю компетенцій, необхідних для вирішення фахових завдань.

Особистісний розвиток: самовдосконалення якостей особистості, що є важливими для професійного успіху, займає центральне місце в цьому процесі. До таких якостей належать відповідальність, дисциплінованість, креативність, критичне мислення та здатність до адаптації в умовах професійної діяльності. Самовиховання спрямоване на розвиток емоційного інтелекту, моральних цінностей і професійної етики, що робить людину не лише компетентним фахівцем, але й гармонійною особистістю.

Так, на думку авторів, процес професійного самовдосконалення є багатограним і включає як інтелектуальну складову (самоосвіта), так і

емоційно-вольову (самовиховання). Ці два напрямки взаємодіють і доповнюють один одного, створюючи умови для гармонійного розвитку фахівця, здатного успішно виконувати свої професійні функції та досягати високих результатів у професійній діяльності.

Т. Вайніленко [1, с. 19] виокремлює кілька ключових складових феномена самовдосконалення: самоосвіту, самовиховання та самоактуалізацію. Вона зазначає, що *самоосвіта* спрямована на оновлення та поглиблення наявних знань спеціаліста з метою досягнення бажаного рівня професійної компетентності. *Самовиховання* визначається як активна та цілеспрямована діяльність, що полягає у систематичному формуванні позитивних рис особистості та усуненні негативних якостей. *Самоактуалізація*, за Вайніленко, є процесом розкриття та реалізації внутрішніх потенцій і можливостей людини. Базуючись на твердженні, що феномен самоорганізації є основою свідомої поведінки особистості, дослідниця також вказує на *самоменеджмент* як важливий механізм професійного самовдосконалення. Самоменеджмент забезпечує ефективність реалізації всіх складових самовдосконалення, оскільки допомагає особистості більш продуктивно організовувати свою діяльність, ставити чіткі цілі та досягати їх.

Багато дослідників [44] акцентують на важливій ролі «рефлексії» у процесі самовдосконалення. Рефлексія розглядається як здатність людини аналізувати результати своєї діяльності, що сприяє її самопізнанню та самореалізації. «Рефлексія» є важливим інструментом, оскільки вона дозволяє людині оцінювати свої вчинки, поведінку, емоції та характеристики, що веде до коригування дій та постійного вдосконалення не тільки в професійному, але й у моральному плані.

У цьому контексті термін «рефлексія» походить від латинського «*reflexio*», що означає «розмірковування, спрямоване на себе». Вона включає процес мислення про себе, своє призначення, професійні завдання та результати діяльності. За допомогою рефлексії особистість порівнює свої дії з поставленими цілями, шукаючи нові підходи або інші методи дії, якщо

результати її не задовольняють. Ця здатність до самокоректування є основоположною для професійного розвитку, оскільки вона дозволяє особистості не лише підвищувати кваліфікацію, але й формувати себе як моральну особистість.

Зокрема, це особливо важливо у педагогічних професіях, що вимагають високої відповідальності. Без постійної саморефлексії та самокоректування неможливо досягти високого рівня професійної майстерності, оскільки ці процеси є основою для аналізу та вдосконалення не лише практичних навичок, але й моральної стійкості та етики педагога.

У процесі розробки структури потенціалу професійного самовдосконалення І. Уличний виділяє кілька ключових компонентів: мотиваційний, який охоплює мотиви та інтереси старшокласників; когнітивний, що включає знання про власні індивідуальні особливості (образ «Я») та про вимоги професійної сфери (образ «Я» у професійному середовищі), а також самооцінку; поведінковий компонент, що проявляється через вчинки [56].

Дослідження сутності процесу професійного самовдосконалення показало, що готовність до цього процесу передусім визначається потребою в професійному самовизначенні, яка базується на переконаності в його важливості.

З. Турияниця зазначає, що в структурі готовності до професійного самовдосконалення, виділяють такі її структурні компоненти: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний, що розподілені за сферами: сферою пізнання, професійного саморозвитку, спілкування, творчості [55]. В структурі готовності до професійного самовдосконалення авторка виділяє: мотиваційно-цільовий, когнітивний, процесуальний, рефлексивний компоненти.

Аналіз наукових досліджень дозволив визначити структуру готовності до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання яка є багаторівневою і включає кілька взаємопов'язаних компонентів, що забезпечують їх здатність до безперервного розвитку та підвищення професійної компетентності. Кожен з цих компонентів відіграє

важливу роль у загальному процесі формування цієї готовності. З-поміж, яких виділяємо:

Мотиваційно-ціннісний компонент визначає внутрішню мотивацію педагога до самовдосконалення і його ціннісні орієнтири. Включає в себе:

Професійна мотивація: бажання бути компетентним фахівцем, прагнення досягати високих результатів у професійній діяльності.

Ціннісні орієнтири: усвідомлення значущості саморозвитку, безперервного навчання та професійного росту. Педагоги мають розуміти, що їхній професійний успіх залежить від постійної роботи над собою.

Потреба в самоактуалізації: прагнення реалізувати свій потенціал у професійній діяльності та досягти особистісних і професійних цілей.

Когнітивно-інтелектуальний компонент передбачає наявність у педагога професійних знань, розуміння методик і підходів до навчання, а також здатність до самостійного навчання і пізнання. Основні складові:

Знання з професійної сфери: глибоке розуміння теорії та практики викладання у певній професійній галузі.

Методологічна обізнаність: володіння сучасними методами педагогічної діяльності, інноваційними технологіями навчання і оцінювання.

Критичне мислення: здатність аналізувати власну діяльність, знаходити недоліки і шляхи їх усунення.

Інформаційна компетентність: уміння ефективно працювати з інформаційними ресурсами, знаходити, аналізувати й використовувати нові знання для професійного зростання.

Операційно-діяльнісний компонент відображає практичну здатність педагога застосовувати знання і навички в конкретних ситуаціях. Він охоплює:

Навички самоорганізації: уміння самостійно планувати свій професійний розвиток, ставити перед собою цілі та досягати їх.

Рефлексивні вміння: здатність до самоаналізу, осмислення власної професійної діяльності, виявлення слабких місць і сильних сторін.

Педагогічна майстерність: здатність ефективно використовувати різні методи та прийоми для підвищення якості навчання.

Технологічні навички: володіння новітніми технологіями, здатність інтегрувати їх у навчальний процес для підвищення його ефективності.

Емоційно-вольовий компонент відображає емоційний та психологічний аспект готовності до самовдосконалення, включаючи:

Стійкість до стресу: здатність зберігати продуктивність в умовах психологічного напруження і високого навантаження.

Саморегуляція: уміння контролювати свої емоції, зберігати мотивацію та зосередженість на професійних цілях.

Рішучість і наполегливість: прагнення досягати поставлених цілей, навіть коли стикаються з труднощами чи невдачами.

Оптимізм і впевненість у собі: позитивне ставлення до своєї професійної діяльності, віра у власні можливості й ресурси для професійного росту.

Соціально-комунікативний компонент підкреслює важливість соціальної взаємодії та комунікації у професійному розвитку педагога. Він охоплює:

Здатність до співпраці: уміння працювати в команді, брати участь у спільних проєктах і взаємодіяти з колегами для обміну досвідом та ідеями.

Комунікативні навички: ефективне спілкування з учнями, колегами, керівництвом, батьками, здатність передавати інформацію, пояснювати складні поняття.

Емпатія: здатність розуміти емоційний стан учнів і колег, будувати довірливі стосунки, підтримувати моральний клімат у навчальній групі.

Рефлексивний компонент полягає в здатності педагога до постійної оцінки та самоаналізу своєї діяльності:

Рефлексія власного досвіду: здатність аналізувати свої дії, оцінювати їх результати і робити висновки щодо подальшого вдосконалення.

Осмислення професійних досягнень і недоліків: виявлення сильних та слабких сторін у своїй діяльності, що допомагає розробляти шляхи для подальшого професійного зростання.

Отже, готовність до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання є багатограним процесом, який поєднує мотивацію, знання, практичні навички, емоційно-вольові якості, здатність до рефлексії та соціальну взаємодію. Усі ці компоненти взаємодіють між собою, створюючи комплексну основу для безперервного розвитку педагога і його успішної професійної діяльності в умовах сучасного світу.

Висновки до 1 розділу

У сучасному світі, де технології швидко змінюються, а економіка орієнтується на знання, важливість професійного самовдосконалення зростає. Педагоги професійного навчання стикаються з викликами динамічного ринку праці, який вимагає постійного оновлення знань і навичок. Це є важливим не лише для особистого професійного розвитку педагогів, але й для підготовки студентів до ефективної роботи в умовах постійних змін. Підготовка майбутніх педагогів повинна орієнтуватися на формування їх здатності до самостійного розвитку, критичного мислення та використання інноваційних підходів.

Інновації в сфері освіти, особливо пов'язані з цифровізацією, змушують педагогів активно впроваджувати нові технології в освітній процес. Розвиток цифрових компетентностей стає ключовим елементом готовності педагогів до самовдосконалення. Технологічні зміни вимагають від педагогів вміння не лише передавати знання, але й бути лідерами змін, що дозволяє створювати інтегроване освітнє середовище, адаптоване до сучасних умов.

Поряд з технічними навичками, велика увага приділяється розвитку так званих м'яких навичок. Сучасний ринок праці акцентує увагу на компетенціях, таких як комунікація, співпраця, емоційний інтелект, здатність вирішувати складні завдання. Педагоги повинні не лише володіти цими навичками, але й навчати їх своїх студентів. Це дозволить майбутнім фахівцям бути конкурентоспроможними на ринку праці. Таким чином, готовність до самовдосконалення включає розвиток таких навичок, як лідерство,

креативність, вміння працювати в команді та здатність до фасилітації навчального процесу.

Готовність до професійного самовдосконалення включає емоційно-вольові та мотиваційні аспекти, які є основою для саморозвитку. Це передбачає не лише бажання педагога постійно вчитися, але й його здатність до самоорганізації, мобілізації внутрішніх ресурсів і готовності до активної діяльності в умовах змін. Психологічна готовність може бути тривалою, коли педагог стійко й планомірно готується до професійних викликів, або ситуативною, коли вона активізується в залежності від обставин.

Психологічний аспект самовдосконалення охоплює розвиток здатності педагога до аналізу власної діяльності та результатів навчання, що дозволяє постійно коригувати свої дії й адаптуватися до нових вимог. Уміння рефлексувати, аналізувати свої дії та робити висновки є важливим інструментом для постійного самовдосконалення.

У структурі готовності до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів можна виділити кілька взаємопов'язаних компонентів:

Мотиваційно-ціннісний компонент: внутрішня мотивація педагога до розвитку і його ціннісні орієнтири. Це включає професійну мотивацію, прагнення до самореалізації, бажання досягти високих результатів і розуміння важливості постійного професійного зростання.

Когнітивно-інтелектуальний компонент: знання з професійної сфери, методологічна обізнаність, здатність до критичного мислення, вміння використовувати інформаційні ресурси для професійного розвитку.

Операційно-діяльнісний компонент: вміння практично застосовувати знання та навички, здатність до самоорганізації, рефлексії власної діяльності, педагогічна майстерність, вміння використовувати сучасні технології у навчальному процесі.

Емоційно-вольовий компонент: стійкість до стресу, здатність до саморегуляції, наполегливість у досягненні цілей, впевненість у собі.

Соціально-комунікативний компонент: здатність до співпраці, комунікативні навички, емпатія, вміння працювати в команді.

Рефлексивний компонент: здатність педагога до постійної оцінки своєї діяльності, аналізу сильних і слабких сторін, розробки шляхів для подальшого вдосконалення.

Ці компоненти формують основу для безперервного розвитку педагога і його здатності до ефективної діяльності в умовах сучасних змін.

Самоосвіта є важливим елементом професійного самовдосконалення. Педагоги повинні активно займатися самонавчанням, відвідувати курси підвищення кваліфікації, брати участь у наукових заходах і практичних тренінгах. Важливим аспектом є рефлексія, яка дозволяє педагогам аналізувати свої професійні досягнення та недоліки, а також шукати шляхи для їх покращення. Рефлексія є ключовим інструментом для досягнення високого рівня професійної майстерності.

Готовність до самовдосконалення також передбачає здатність педагогів адаптуватися до змін у професійному середовищі та соціальних умовах. Це дозволяє їм активно впливати на навчальний процес і створювати умови для розвитку студентів. Здатність до адаптації включає вміння використовувати сучасні інформаційні технології, працювати з різними джерелами інформації та застосовувати їх на практиці.

Готовність до професійного самовдосконалення є інтегративною якістю, яка поєднує мотиваційні, когнітивні, емоційно-вольові та соціально-комунікативні компоненти. Вона визначає, наскільки ефективно педагог може адаптуватися до нових викликів та умов, що постійно змінюються, і досягати успіху у своїй професійній діяльності.

Процес формування готовності до професійного самовдосконалення є багатогранним та комплексним. Він охоплює всі аспекти професійного та особистісного розвитку педагога, дозволяючи йому адаптуватися до вимог сучасного світу, ефективно використовувати інноваційні методи навчання і підвищувати рівень професійної компетентності. Безперервне самовдосконалення стає основою для досягнення високого рівня професіоналізму, що є ключовою вимогою сучасного ринку праці.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

2.1. Технології формування готовності у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до професійного самовдосконалення

Формування готовності до професійного самовдосконалення у майбутніх педагогів професійного навчання є важливою складовою їхньої підготовки до ефективної педагогічної діяльності. Це не лише процес набуття знань та навичок, а й становлення вміння систематично працювати над власним розвитком, реагуючи на вимоги сучасного ринку праці та змінні соціальні реалії.

Формування готовності до професійного самовдосконалення у майбутніх педагогів професійного навчання є складним і багатогранним процесом, що вимагає інтеграції різних форм, методів і технологій навчання. В умовах швидких змін у суспільстві та освіті важливо, щоб педагоги були не лише компетентними спеціалістами, але й мали можливість постійно вдосконалювати свої знання та навички.

Сучасні технології відіграють критичну роль у цьому процесі, оскільки вони роблять навчання більш гнучким і ефективним. Інноваційні підходи сприяють розвитку вміння самостійно опановувати нові знання, що є важливим для професійного зростання педагога в умовах динамічного освітнього середовища.

Форми навчання у контексті професійного самовдосконалення майбутніх педагогів охоплюють індивідуальні, групові та колективні форми роботи.

Індивідуальна форма дозволяє кожному педагогу самостійно розвивати власний освітній маршрут, працювати над специфічними аспектами професійної компетентності. Цей підхід акцентує увагу на особистій відповідальності педагога за розвиток власної майстерності.

Групові та колективні форми сприяють формуванню професійної комунікації, обміну досвідом, а також розвитку навичок спільної роботи. Колективні дискусії, семінари та воркшопи дозволяють критично осмислювати власний професійний досвід і розширювати спектр професійних умінь за рахунок взаємодії з колегами.

Методи навчання, які сприяють формуванню готовності до професійного самовдосконалення, можна поділити на кілька основних груп:

Активні методи навчання, такі як методи проєктів, проблемне навчання та кейс-методи, сприяють активізації самостійної творчої діяльності студентів, залучаючи їх до вирішення реальних професійних завдань.

Інтерактивні методи, до яких належать рольові ігри, моделювання та дискусії, дозволяють майбутнім педагогам навчитися аналізувати різноманітні педагогічні ситуації, що стимулює саморефлексію та пошук нових підходів до вирішення професійних проблем.

Методи самоконтролю та самооцінки є невід'ємною частиною процесу професійного самовдосконалення, оскільки дозволяють студентам оцінювати власний прогрес і коригувати освітній маршрут відповідно до поставлених цілей.

Поняття «технологія» спочатку виникло в контексті технічного прогресу та визначалося як система знань і методів, пов'язаних з обробкою матеріалів і виробничими процесами. Проте з часом це поняття розширилося і почало застосовуватися в інших сферах, зокрема в освіті. Сьогодні широко використовується термін «педагогічна технологія», який часто вживається як синонім до таких понять, як «технологія навчання», «освітня технологія» та «технології в освіті».

Педагогічну технологію як комплекс засобів і методів, що забезпечують відтворення теоретично обґрунтованих процесів навчання та виховання. Це дозволяє ефективно досягати поставлених освітніх цілей, забезпечуючи систематизований та науково обґрунтований підхід до організації навчального процесу [55].

Педагогічна технологія включає в себе систематизований підхід до організації навчального процесу, який ґрунтується на чіткому плануванні, застосуванні сучасних інструментів та методів, а також на постійному моніторингу й корекції освітніх результатів. Вона сприяє підвищенню ефективності навчання завдяки використанню інноваційних рішень, адаптації навчальних програм під індивідуальні потреби студентів та впровадженню інтерактивних і гнучких форм навчання [57].

Технології відіграють ключову роль у сучасному освітньому процесі, зокрема у формуванні готовності до професійного самовдосконалення у майбутніх педагогів професійного навчання.

Сучасні *цифрові технології* створюють нові можливості для безперервного навчання, забезпечуючи доступ до найновіших освітніх ресурсів і засобів професійного розвитку. Цифрові технології відкривають нові можливості для створення індивідуальних освітніх маршрутів, що дозволяє викладачам враховувати особисті потреби, рівень підготовки та інтереси кожного здобувача освіти. Такий підхід забезпечує гнучкість у навчальному процесі, де студенти мають змогу опановувати матеріал у власному темпі і з урахуванням власного графіку. Індивідуалізоване навчання підвищує мотивацію студентів, оскільки вони відчують, що їхні потреби та інтереси визнаються і враховуються, а також мають можливість самостійно контролювати свій навчальний прогрес [62].

З-поміж найпоширеніших цифрових технологій, які використовуються в освітньому процесі можна виокремити:

Цифрові платформи для онлайн-навчання та самоосвіти надають можливість персоналізованого навчання, де кожен студент може обирати навчальні матеріали відповідно до своїх інтересів і професійних потреб.

Віртуальні середовища для співпраці дозволяють педагогам спільно працювати над проєктами, що сприяє обміну ідеями та розширенню професійних контактів. Такі платформи, як Moodle або Microsoft Teams, є ефективними інструментами для реалізації групових та колективних форм навчання.

Мобільні додатки для професійного розвитку забезпечують майбутнім педагогам постійний доступ до матеріалів для самовдосконалення, що дозволяє їм навчатися у зручний час і за власним графіком. Наприклад, застосунки для відстеження професійного прогресу та планування дозволяють ефективніше контролювати процес самовдосконалення.

Інтерактивні засоби навчання (наприклад, електронні книги, відеоуроки, навчальні симулятори) дозволяють опановувати нові методики і технології в практичній діяльності, що сприяє швидшій адаптації до вимог професії.

На сьогодні існує багато цифрових інструментів, які дозволяють педагогі урізномітнити процес навчання. Проте в епоху цифрового розвитку вони постійно змінюються і удосконалюються що потребує й від педагога постійного самовдосконалення.

Інструменти онлайн-навчання значно трансформують спосіб взаємодії між викладачами та студентами, надаючи доступ до різноманітних освітніх ресурсів та контенту, які можна використовувати для створення інтерактивних і захоплюючих навчальних завдань. Використання цифрових інструментів особливо важливе в умовах дистанційного або змішаного навчання. Без їхньої підтримки викладачі не зможуть одночасно ефективно організувати роботу для студентів, що перебувають на різних локаціях – в аудиторії чи під час дистанційного навчання.

Окрім того, цифрові інструменти сприяють розвитку у студентів ключових компетентностей, необхідних для сучасного життя, навчання та професійної діяльності, таких як критичне мислення, самостійність та цифрова грамотність. Інтерактивні навчальні середовища, створені за допомогою цифрових технологій, підвищують рівень залученості студентів та сприяють їхній активній участі у навчальному процесі.

Технологічні інструменти цифрової освіти полегшують організацію та проведення занять незалежно від їх формату – офлайн, онлайн або змішано. Вони допомагають викладачам створювати динамічні, інтерактивні й персоналізовані середовища навчання, які підвищують зацікавленість

студентів та сприяють формуванню професійних навичок, що є важливими для успішної кар'єри в умовах цифрової економіки та глобалізованого світу.

А. Ковальчук [21] систематизував цифрові інструменти, відповідно до сфер застосування в освітньому процесі:

- Системи управління навчанням (LMS).
- Пошукові системи.
- Інструменти для проведення онлайн-занять.
- Інструменти для взаємодії та комунікації зі студентами.
- Інструменти для оцінювання знань студентів.
- Інструменти для організації та збереження даних.
- Інструменти для аналізу та візуалізації даних.
- Дошки для спільної роботи.
- Інструменти для інтерактивних вправ.
- Інструменти для створення дидактичних матеріалів.
- Штучний інтелект.

Інтерактивні та цифрові технології надають можливості для створення динамічного та гнучкого навчального середовища. Вони дозволяють майбутнім педагогам експериментувати, розвивати творчі навички та швидко отримувати зворотний зв'язок. Серед методів можна запропонувати:

Моделювання та симуляції - використання педагогічних імуляцій, які дозволяють практикувати різні професійні ситуації;

Онлайн-курси та вебінари - доступ до сучасних ресурсів для поглибленого вивчення педагогіки та обміну досвідом;

Електронні портфоліо - засіб для відстеження власного розвитку та професійних досягнень.

Як зазначає А. Ковальчук, в сучасних умовах онлайн-навчання цифрові інструменти забезпечують ширший доступ до навчальних матеріалів та роблять методи навчання й викладання ефективнішими.

Значний науковий інтерес для нас мають авторські технології формування готовності до професійного самовдосконалення. С. Хатунцева

розробила технологію формування готовності майбутніх педагогів до самовдосконалення шляхом індивідуалізації їхньої професійної підготовки. Ця технологія складається з кількох етапів: мотиваційно-аксіологічного, когнітивно-світоглядного, креативно-діяльнісного та рефлексійно-корегувального. Вона включає навчально-методичні інструменти, які забезпечують підготовку студентів у різних видах діяльності, а також педагогічні умови, що сприяють підвищенню ефективності процесу формування готовності до самовдосконалення [57].

3. Туряниця розробила технологію формування готовності до професійного самовдосконалення у майбутніх майстрів виробничого навчання професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ) аграрного профілю. Ця технологія реалізується в умовах особистісно-розвивального професійно-освітнього середовища професійно-педагогічних коледжів та індустріально-педагогічних технікумів і складається з п'яти етапів. Вибір цих етапів базується на принципі наступності, оскільки поетапний підхід дозволяє досягти високого рівня розвитку важливих якостей, необхідних майбутнім майстрам виробничого навчання, включаючи готовність до професійного самовдосконалення. Технологія включає такі етапи: мотиваційно-цільовий, знаннєвий, діяльнісний, контрольний-оцінювальний та рефлексивний [55].

У своєму дослідженні О. Солодовник пропонує застосування як традиційних, так і інноваційних організаційних форм навчання, зокрема лекцій, практичних занять, виробничої та переддипломної практики, ділових і комунікативних ігор, тренінгів, майстер-класів, пошуково-дослідницької роботи, предметних гуртків та проєктної діяльності. Крім того, використовуються різноманітні методи, серед яких активні, інтерактивні й авторські, такі як щоденник контролю практичних навичок, портфоліо досягнень та тренінги професійно-практичного спрямування. Особливу увагу також приділяють сучасним мультимедійним технологіям та аудіовізуальним засобам навчання, що значно підвищують ефективність освітнього процесу [49].

Як ми згадували в попередніх підрозділах магістерської роботи, одним із ключових елементів професійного самовдосконалення є здатність до саморефлексії - процесу аналізу власних дій, думок та їх впливу на навчальний процес. Використання технологій саморефлексії допомагають студентам-педагогам усвідомити, як їхня діяльність впливає на досягнення цілей та як можна покращити власні професійні навички.

Серед інструментів які допоможуть реалізувати технологію саморефлексії можна використовувати:

Педагогічні щоденники - ведення записів про власний досвід і результати діяльності;

Рефлексивні обговорення - обмін досвідом у групах та колективний аналіз;

Ситуаційні вправи - аналіз складних педагогічних ситуацій з метою пошуку рішень.

Окремо можемо виокремити технології проблемного навчання. Проблемне навчання дозволяє студентам вирішувати реальні професійні завдання через аналіз та пошук рішень. Це сприяє розвитку критичного мислення, творчого підходу до навчання та впевненості у власних силах. Реалізувати цю технологію можна через:

Проектну діяльність - студенти працюють над довгостроковими проектами, які вимагають самостійного дослідження та аналізу;

Кейсові методи - аналіз конкретних педагогічних ситуацій з реального життя;

Дискусії та дебати - розгляд суперечливих питань для розвитку вміння аргументувати та захищати свою точку зору.

В бізнес середовищі активно використовують технології наставництва та коучингу. Наставництво та коучинг спрямовані на індивідуальний розвиток студентів через підтримку та поради досвідчених педагогів або фахівців. Така технологія дозволяє формувати готовність до професійного самовдосконалення шляхом передачі досвіду та практичних рекомендацій. Для студентів можна запропонувати:

Індивідуальні консультації - регулярні зустрічі з наставником для обговорення прогресу;

Розробка індивідуальних планів розвитку - складання плану дій щодо професійного зростання;

Підтримка у вирішенні складних педагогічних ситуацій - наставники допомагають студентам знайти оптимальні рішення в складних випадках.

В логіці нашого дослідження вважаємо доцільним виокремити технології формування готовності до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів відповідно до запропонованих у п. 1.3 компонентів:

Мотиваційно-ціннісний компонент: технології, що допомагають формувати внутрішню мотивацію та ціннісні орієнтири.

Мотиваційні тренінги: спрямовані на розвиток прагнення до професійної самореалізації та успіху.

Ціннісно-орієнтовані дискусії та семінари: допомагають педагогу усвідомити важливість безперервного навчання та саморозвитку.

Індивідуальні плани професійного розвитку: викладачі створюють персоналізовані маршрути, що сприяють самовдосконаленню, в основі яких лежить потреба в досягненні професійних і особистих цілей.

Проекти самореалізації: надають можливість реалізувати свій потенціал через створення та реалізацію освітніх проєктів.

Когнітивно-інтелектуальний компонент: технології, що розвивають професійні знання та самостійне навчання.

Вебінари та онлайн-курси: спрямовані на підвищення рівня знань у професійній галузі та ознайомлення з новими методиками навчання.

Методичні майстер-класи: вивчення сучасних освітніх технологій та інноваційних методів.

Професійні платформи та освітні ресурси: використання інтернет-ресурсів для пошуку інформації та вдосконалення професійних знань.

Завдання з аналізу кейсів: розвиток критичного мислення через аналіз педагогічних ситуацій та пошук рішень.

Операційно-діяльнісний компонент: технології, що сприяють практичному застосуванню знань.

Моделювання педагогічних ситуацій: інтерактивні ігри, що дозволяють на практиці застосовувати педагогічні знання в реальних умовах.

Проектна діяльність: виконання студентами проєктів, що потребують застосування педагогічних знань для вирішення практичних завдань.

Електронні портфоліо: систематизація досягнень студентів та рефлексія їхнього професійного розвитку.

Тренінги з самоорганізації: практичні заняття з розвитку навичок планування, організації та самоконтролю у професійній діяльності.

Емоційно-вольовий компонент: технології, що розвивають емоційну стійкість та саморегуляцію.

Психологічні тренінги та коучинг: для розвитку саморегуляції, управління стресом і підвищення впевненості у собі.

Майстер-класи з тайм-менеджменту: розвиток умінь раціонально планувати час та підвищувати продуктивність.

Рольові ігри: моделювання складних педагогічних ситуацій для відпрацювання стійкості до стресу та розвитку рішучості.

Соціально-комунікативний компонент: технології, що розвивають соціальні навички та комунікацію.

Комунікативні тренінги та воркшопи: спрямовані на покращення навичок співпраці та ефективної взаємодії в команді.

Проекти з колаборації: виконання спільних проєктів у групах для розвитку здатності до співпраці.

Інтерактивні лекції та семінари: сприяють розвитку комунікативних навичок через інтерактивне спілкування та обговорення.

Рефлексивний компонент: технології, що сприяють розвитку здатності до самоаналізу.

Рефлексивні сесії: обговорення власних досягнень і помилок, аналіз професійного досвіду.

Щоденники рефлексії: ведення записів щодо своєї професійної діяльності, оцінка прогресу та визначення напрямків для самовдосконалення.

Індивідуальні консультації з викладачами-коучами: допомога у формуванні реалістичних цілей та планів подальшого професійного розвитку.

Застосування технологій у формуванні готовності до професійного самовдосконалення забезпечує: зростання мотивації до безперервного навчання та самовдосконалення, поглиблення самосвідомості та критичного аналізу власної діяльності, здатність до швидкої адаптації до нових вимог та умов роботи, формування професійної стійкості та вміння працювати в умовах невизначеності.

Однією з ключових особливостей сучасних технологій є їхня здатність адаптуватися до індивідуальних потреб студентів. Наприклад, онлайн-ресурси та навчальні платформи, які надають доступ до різноманітних матеріалів, дозволяють кожному педагогу самостійно обирати темп та обсяг навчання, що відповідає його рівню підготовки та професійним інтересам.

Методи активного навчання, такі як інтерактивні лекції, групові обговорення, практичні заняття та проєктна діяльність, також суттєво підвищують ефективність навчального процесу. Вони залучають студентів у активну взаємодію з матеріалом, сприяючи глибшому засвоєнню знань і розвитку критичного мислення.

Крім того, застосування сучасних медіа-технологій у навчанні дозволяє створити більш візуально та емоційно насичене освітнє середовище. Використання відео, анімацій та інших мультимедійних ресурсів робить уроки більш цікавими та зрозумілими, що, у свою чергу, стимулює навчальний процес.

Технології формування готовності до професійного самовдосконалення є ключовим елементом у підготовці майбутніх педагогів професійного навчання. Вони не лише сприяють розвитку професійних компетенцій, але й створюють умови для безперервного саморозвитку та ефективної професійної діяльності.

Сучасні технології надають педагогам можливість легко отримувати нові знання, вивчати нові методики та застосовувати їх на практиці. Це важливо, оскільки у світі, що постійно змінюється, важливо залишатися актуальним та адаптивним. Вміння інтегрувати нові технології в навчальний процес є запорукою успішної педагогічної діяльності.

Більш того, такі технології сприяють створенню середовища, де педагоги можуть взаємодіяти, обмінюватися досвідом та вчитися один у одного. Це підвищує рівень колективної компетентності та забезпечує підтримку у процесі професійного самовдосконалення.

Таким чином, формування готовності до професійного самовдосконалення у майбутніх педагогів професійного навчання є необхідною умовою для їхнього успішного функціонування в сучасному освітньому середовищі. Системний підхід до впровадження сучасних технологій в освітній процес створює можливості для розвитку як професійних, так і особистісних компетенцій педагогів. Технології не лише підвищують ефективність навчання, а й сприяють безперервному саморозвитку, що є основою для професійного зростання в динамічному світі освіти.

2.2. Тренінг «Формування готовності до професійного самовдосконалення у майбутніх педагогів професійного навчання»

Сучасні інноваційні тенденції в освіті надають викладачам широкий спектр філософій навчання та методів для вирішення практичних завдань. Відзначається зміщення акценту з простого запам'ятовування фактів на глибоке розуміння сенсу подій, розвиток світогляду та здатність застосовувати набуті знання на практиці. Це стає можливим завдяки використанню інтерактивних технологій, таких як тренінги, які забезпечують активну участь студентів у навчальному процесі. Тренінги, в свою чергу, сприяють формуванню навичок самоаналізу, колективної роботи та критичного мислення, що є важливими для успішної адаптації до швидко змінюваного світу. Таким чином, сучасні підходи в освіті не лише розширюють горизонти

навчання, але й готують студентів до реальних викликів, з якими вони зможуть зіткнутися в особистому та професійному житті [22].

Тренінгова діяльність і тренінги є важливими інструментами у формуванні готовності до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів. Вони забезпечують активну взаємодію, практичне навчання та формують професійні компетенції, необхідні для успішної педагогічної діяльності в умовах сучасного освітнього середовища.

Тренінгова діяльність - це систематичний процес навчання, який має на меті розвиток певних навичок, знань або зміну поведінки учасників. Вона ґрунтується на активних методах навчання, які сприяють практичному засвоєнню матеріалу, а також формуванню особистісних якостей. Тренінги можуть бути спрямовані на різні аспекти, такі як професійні компетенції, комунікативні навички, командна робота, лідерство та особистісний розвиток.

Тренінг - це специфічна форма навчання, що реалізується через організовані групові заняття. Тренінги зазвичай мають чітко визначені цілі, програму та структуру, що включає теоретичні та практичні елементи. Вони можуть проходити у форматі лекцій, семінарів, практичних завдань, рольових ігор та інших інтерактивних методів [6].

В контексті нашого дослідження ми пропонуємо **тренінг «Формування готовності до професійного самовдосконалення у майбутніх педагогів професійного навчання»**

Тривалість тренінгу - 6 годин.

Мета тренінгу: Розвинути у майбутніх педагогів професійного навчання навички самовдосконалення через усвідомлення мотиваційно-ціннісних, когнітивно-інтелектуальних, операційно-діяльнісних, емоційно-вольових, соціально-комунікативних та рефлексивних компонентів їхньої професійної діяльності.

Завдання тренінгу:

1. Сформуванню мотивацію до постійного професійного зростання.
2. Забезпечити розуміння важливості безперервного навчання і критичного мислення.

3. Розвинути практичні навички самоорганізації, рефлексії та комунікації.

4. Ознайомити з сучасними освітніми технологіями та інструментами для самовдосконалення.

Очікувані результати тренінгу:

Учасники будуть усвідомлювати важливість безперервного професійного самовдосконалення.

Сформують персональний план професійного розвитку.

Ознайомляться з новітніми освітніми технологіями та підходами до саморозвитку.

Розвинуть навички критичного мислення, рефлексії та самоорганізації.

СТРУКТУРА ТРЕНІНГУ:

1. Вступна частина (30 хв).

Привітання учасників та ознайомлення з планом тренінгу (10 хв).

Мотиваційне вступне слово викладача: значення самовдосконалення для професійної діяльності педагога. (10 хв).

Формування готовності до професійного самовдосконалення у майбутніх педагогів професійного навчання - це багатогранний процес, який включає використання різних форм, методів та технологій навчання. Сучасні технології забезпечують гнучкість і ефективність цього процесу, розвивають навички самостійного освоєння нових знань, що є ключовим для професійного зростання в умовах динамічного світу. Формування готовності до самовдосконалення сприяє розвитку не лише професійних компетенцій, а й створює умови для постійного саморозвитку, необхідного для успішної педагогічної діяльності.

Вправа «Очікування»: кожен учасник записує свої очікування від тренінгу на стікерах і прикріплює їх до дошки або фліпчарту (10 хв).

2. Модуль 1: Мотиваційно-ціннісний компонент (1 година)

Мотиваційний блок: відео або історії успішних педагогів, які досягли результатів завдяки самовдосконаленню (15 хв).

Дискусія: «Що мотивує вас до професійного зростання?» Учасники діляться своїми внутрішніми мотивами, обговорюють, як розвивати мотивацію до самовдосконалення. (15 хв).

Групова вправа «Цінності професійного розвитку»: кожна група визначає ключові цінності самовдосконалення та презентує їх (30 хв).

3. Модуль 2: Когнітивно-інтелектуальний компонент (1 година)

Лекція: Сучасні освітні методики та технології для самонавчання (15 хв).

Вправа «Технологічний виклик»: учасники розробляють міні-проекти, використовуючи нові освітні технології (наприклад, онлайн-платформи, мультимедійні ресурси). Кожна група презентує свій проєкт. (30 хв).

Завдання на критичне мислення: розгляд реальних ситуацій із професійної діяльності та обговорення можливих рішень (15 хв).

4. Модуль 3: Операційно-діяльнісний компонент (1 година)

Майстер-клас «Самоорганізація та планування професійного розвитку»: учасники вчаться складати персональні плани професійного самовдосконалення (30 хв)..

Вправа «Професійне портфоліо»: учасники починають створювати своє електронне портфоліо досягнень, додаючи свої цілі та ключові компетенції (30 хв).

5. Модуль 4: Емоційно-вольовий компонент (45 хв).

Тренінг з управління емоціями та стресом: обговорення джерел стресу у професійній діяльності педагога, техніки релаксації та стрес-менеджменту (20 хв).

Визначення стресу: коротке пояснення, що таке стрес і як він впливає на педагогів.

Ідентифікація джерел стресу:

- Проведення мозкового штурму (бліц-опитування) серед учасників:
- Які ситуації викликають стрес у їхній професійній діяльності?
- Як вони відчують стрес?

Групове обговорення: обмін досвідом, усвідомлення спільних проблем і викликів.

Техніки релаксації :

Введення в техніки релаксації: пояснення, чому важливо вміти розслаблятися.

Демонстрація кількох простих технік:

- Дихальні вправи (глибоке дихання).
- Прості фізичні вправи для розслаблення (потягування).

Практика: учасники виконують техніки разом під керівництвом ведучого.

Основні принципи стрес-менеджменту: короткий виклад.

Рекомендації:

- Як уникати або зменшувати стрес у професійній діяльності.
- Створення особистого плану дій для подолання стресу.

Обговорення вражень учасників: що вони дізналися нового, які техніки сподобалися найбільше.

Рольова гра «Складні педагогічні ситуації»: моделювання ситуацій, що викликають стрес, та пошук способів їх вирішення через емоційну саморегуляцію (25 хв).

Приклад рольової гри «Складні педагогічні ситуації»:

Учасники розділяються на невеликі групи (по 4-5 осіб) та отримують різні сценарії, які моделюють складні педагогічні ситуації. Кожна група повинна обговорити свою ситуацію, визначити, які емоції вона викликає, і знайти способи вирішення проблеми за допомогою емоційної саморегуляції.

Пояснення мети та правил гри: учасники розбирають різні сценарії, обговорюють емоції та шукають способи вирішення.

Підготовка до гри: учасники розподіляються на групи.

Кожна група отримує один з наступних сценаріїв:

Сценарій 1: Конфлікт з учнем

У групі відбувається конфлікт між педагогом та учнем, який не бажає виконувати завдання. Педагог відчуває розчарування та гнів.

Сценарій 2: Проблеми з батьками

Один із батьків незадоволений оцінками своєї дитини і висловлює агресію на батьківських зборах. Педагог почувається уразливим і стресованим.

Сценарій 3: Непередбачені обставини

На уроці виникає технічна несправність (наприклад, поломка проектору), і педагог не може продовжити заняття. Виникає відчуття безпорадності.

Обговорення в групах: учасники аналізують отриману ситуацію, обговорюють емоції, які виникають, і спільно шукають шляхи вирішення.

Моделювання: кожна група демонструє свою ситуацію та рішення для решти учасників.

Після виконання сценаріїв учасники обговорюють, що вони відчували під час моделювання, які емоції були важкими для управління та які техніки саморегуляції їм допомогли.

Обговорення важливості емоційної саморегуляції в педагогічній діяльності.

Підведення підсумків гри: що нового дізналися учасники, які інструменти можуть застосувати в своїй практиці.

6. Модуль 5: Соціально-комунікативний компонент (45 хв).

Вправа «Командна робота»: учасники працюють у групах над створенням плану спільного проєкту для вирішення педагогічної проблеми (20 хв).

Дискусія «Ефективна комунікація з учнями та колегами»: обговорення проблем у комунікації та шляхів їх вирішення (25 хв).

Приклади запитань:

Загальні питання про комунікацію

Які основні труднощі виникають у вашій комунікації з учнями?

Які фактори, на вашу думку, впливають на ефективність комунікації з колегами?

Проблеми в комунікації з учнями

Які ситуації викликають непорозуміння між вами та учнями?

Як ви реагуєте, коли учні не відповідають на ваші запитання чи прохань?

Виклики в спілкуванні з колегами

Які проблеми виникають у вашій комунікації з колегами під час планування уроків або проектів?

Чи стикалися ви з конфліктами на робочому місці? Як ви їх вирішували?

Способи покращення комунікації

Які методи або стратегії ви використовуєте для покращення комунікації з учнями?

Які технології (наприклад, електронна пошта, чати, онлайн-платформи) ви використовуєте для зв'язку з колегами? Як вони впливають на комунікацію?

Емоційний аспект комунікації

Як емоції впливають на вашу комунікацію з учнями та колегами? Чи були випадки, коли ваші емоції заважали ефективному спілкуванню?

Як ви справляєтеся зі стресом або негативними емоціями під час спілкування?

Зворотній зв'язок

Яке значення має зворотній зв'язок у вашій комунікації з учнями та колегами?

Як ви отримуєте та надаєте зворотній зв'язок? Чи існують у вас труднощі в цьому процесі?

Крос-культурна комунікація

Як культурні відмінності можуть впливати на спілкування в класі або в колективі?

Які стратегії ви використовуєте для покращення комунікації в різноманітному середовищі?

7. Модуль 6: Рефлексивний компонент (30 хв).

- Рефлексивна вправа «Щоденник розвитку»: учасники пишуть короткий звіт про свої досягнення під час тренінгу та формують план подальших кроків для самовдосконалення (15 хв).

- Завершальна дискусія: учасники обговорюють, які компоненти тренінгу були для них найбільш корисними, діляться враженнями та висновками (15 хв).

8. Підбиття підсумків та завершення тренінгу (30 хв).

Підсумкове слово тренера (10 хв).

Зворотний зв'язок: учасники заповнюють анкети оцінки тренінгу (10 хв).

Вручення сертифікатів про участь у тренінгу (10 хв)..

2.3. Програма професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання

В умовах стрімкого розвитку суспільства та глобальних змін на ринку праці сучасна педагогічна освіта повинна не лише забезпечувати фахову підготовку майбутніх педагогів, але й формувати здатність до постійного професійного розвитку та самовдосконалення. Це особливо важливо для педагогів професійного навчання, які покликані навчати майбутніх фахівців у різних галузях економіки. З огляду на динамічні зміни у вимогах до професійних компетентностей, технологіях навчання та підвищенні запитів до якості освіти, необхідність створення програми професійного самовдосконалення стає актуальною та виправданою.

Сьогодні освітні системи багатьох країн стикаються з низкою викликів, серед яких виділяють наступні:

Зміна змісту та технологій навчання. Сучасний освітній процес вимагає інтеграції інноваційних технологій, зокрема цифрових платформ, онлайн-курсів, мультимедійних інструментів, що вимагає від педагогів готовності та здатності адаптуватися до нових умов. За даними дослідження Європейської комісії (2021), 85% педагогів вважають впровадження цифрових технологій ключовою вимогою для забезпечення конкурентоспроможності їхніх

студентів на сучасному ринку праці. Однак лише 30% педагогів професійної освіти в Європі володіють необхідними цифровими компетентностями на належному рівні [65].

В Україні цифровізація освіти ще залишається викликом. Зокрема, дослідження показують, що українські вчителі стикаються зі схожими труднощами, що вимагає реалізації програм підвищення кваліфікації для забезпечення розвитку цифрових компетенцій. Одним з рішень, яке пропонується на європейському рівні, є впровадження рамки цифрових компетентностей для педагогів DigCompEdu, що описує 22 ключові компетенції у шести основних напрямках, включаючи використання цифрових ресурсів, цифрове навчання, оцінювання та підтримку розвитку цифрових навичок у студентів [64].

В Україні є значна потреба у створенні програм професійного самовдосконалення для педагогів професійної освіти, зокрема через недостатній рівень цифрових компетентностей і адаптації до нових технологій. Міністерство освіти і науки України у своїй Стратегії розвитку вищої освіти на 2022-2032 роки зазначає, що цифровізація освіти залишається одним із ключових напрямків, але поточний рівень цифрових компетенцій педагогів потребує суттєвого підвищення [36].

Згідно з результатами опитування щодо рівня цифрової компетентності, проведеного МОН, більшість українських педагогів впевнено використовують сучасні цифрові інструменти у своїй професійній діяльності. Більшість викладачів вимагають додаткової підготовки, щоб ефективно використовувати онлайн-ресурси та методи дистанційного навчання. Це підтверджує необхідність розробки і впровадження програм підвищення кваліфікації, які орієнтовані на розвиток цифрових навичок та ефективне використання ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій) у навчальному процесі [45].

Крім того, цифрова трансформація освіти є важливим елементом інтеграції України до європейських стандартів та забезпечення конкурентоспроможності українських освітніх установ на міжнародному

рівні. МОН акцентує увагу на тому, що ці зміни сприяють створенню більш сучасного освітнього середовища та підвищенню якості навчання [28; 58].

ЮНЕСКО і МОН реалізували програму з цифрової педагогіки, психічного здоров'я та соціально-емоційного навчання [61]. Програма була розроблена у співпраці з українськими експертами, що сприяло її адаптації до актуальних потреб освітянської спільноти. Вона складається із семи модулів, кожен з яких включає практичні завдання, інтерактивні тести та посилання на додаткові ресурси. Це забезпечує інтеграцію теоретичних знань із реальними викликами, створюючи сучасний та цікавий навчальний процес. Зміст модулів також охоплює аспекти підтримки психічного здоров'я, психосоціальної допомоги, а також соціально-емоційного навчання, що особливо актуально в умовах постійних змін.

Паралельно з цим курсом, ЮНЕСКО ініціює створення спільноти практиків та наставницької мережі для підтримки педагогів по всій країні. Учасники можуть не лише ділитися своїм досвідом та обговорювати нові підходи до викладання, але й разом шукати рішення для складних ситуацій, пов'язаних із цифровою освітою. Такий підхід дозволяє педагогам підвищувати свою професійну компетентність через взаємодію з колегами, формуючи активну професійну спільноту, що сприяє поширенню передового досвіду та інноваційних методів навчання.

Потреба у формуванні компетентностей XXI століття. Сучасні педагогічні кадри повинні не лише передавати знання, а й розвивати у студентів такі компетентності, як критичне мислення, здатність до командної роботи, комунікативні навички, лідерство та гнучкість. За результатами досліджень Всесвітнього економічного форуму, понад 50% робочих місць вимагатимуть нових навичок у найближчі п'ять років, тому підготовка фахівців, які здатні швидко адаптуватися та розвивати ці компетентності, є стратегічним завданням освіти [76]. Підготовка майбутніх педагогів в Україні значною мірою зосереджена на розвитку предметних компетентностей, тоді як розвиток м'яких навичок (soft skills) часто залишається поза увагою. Більшість педагогів відчувають труднощі у формуванні таких навичок у студентів, як

комунікація, лідерство та співпраця в команді, оскільки самі не мали відповідної підготовки під час навчання.

Низька мотивація. Проблема низької мотивації до самовдосконалення серед студентів є важливою перешкодою. Відсутність чіткої системи підтримки та розвитку особистих ініціатив студентів обмежує їхню здатність до професійного зростання та реалізації потенціалу.

Професійна мобільність та безперервна освіта. Професія педагога вимагає постійного розвитку, оскільки вчитель повинен бути носієм актуальних знань та вмінь. У зв'язку з цим важливо розвивати у майбутніх педагогів здатність до самовдосконалення. Згідно з даними ЮНЕСКО (2022), понад 70% успішних педагогів протягом своєї кар'єри регулярно відвідують курси підвищення кваліфікації або займаються самоосвітою, що підтверджує значення саморозвитку для ефективної педагогічної діяльності.

Проблеми професійної підготовки майбутніх педагогів. В Україні та багатьох країнах Східної Європи процес підготовки педагогів професійного навчання часто зосереджується на традиційних методах та передачі предметних знань, що не завжди відповідає сучасним вимогам. Серед основних проблем виділяють: недостатній розвиток компетентностей самовдосконалення (сучасна система педагогічної освіти не завжди сприяє розвитку навичок самоорганізації та саморефлексії. Майбутні педагоги часто орієнтовані на академічне засвоєння матеріалу замість того, щоб формувати вміння критично аналізувати власну діяльність та ставити цілі професійного розвитку); низький рівень використання інноваційних методик; мотиваційні аспекти (проблема низької мотивації до самовдосконалення серед студентів є важливою перешкодою. Відсутність чіткої системи підтримки та розвитку особистих ініціатив студентів обмежує їхню здатність до професійного зростання та реалізації потенціалу);

Розробка та впровадження програми професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання здатна суттєво змінити ситуацію. Основними перевагами такої програми є:

Формування системного підходу до професійного зростання: програма забезпечить структурований підхід до самовдосконалення, що включатиме рефлексію, планування, оцінку та впровадження змін у педагогічну діяльність.

Розвиток інноваційного мислення та готовності до змін: майбутні педагоги отримають можливість освоїти інноваційні методи навчання та стратегії викладання, що допоможе їм адаптуватися до нових умов та забезпечувати високу якість освітнього процесу.

Підвищення конкурентоспроможності на ринку праці: участь у програмі самовдосконалення сприятиме формуванню професійної мобільності, що дозволить педагогам краще відповідати вимогам сучасного ринку праці.

Для вирішення зазначених проблем і формування сучасного, конкурентоспроможного педагога професійного навчання необхідна цілісна програма професійного самовдосконалення. Програма професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання має на меті розвиток їхніх педагогічних, професійних та особистісних компетенцій, що сприятиме формуванню високого рівня професійної культури та готовності до ефективної педагогічної діяльності. Програма орієнтована на майбутніх педагогів, які навчаються у вищих навчальних закладах, і включає кілька етапів, кожен з яких сприяє розвитку конкретних навичок та здібностей. Її запровадження сприятиме підвищенню якості педагогічної освіти в Україні та відповідності її європейським стандартам. Програма може включати такі компоненти:

Розвиток цифрових компетентностей та інформаційної грамотності.

Це дозволить майбутнім педагогам не лише адаптувати свої методики до сучасних технологій, але й впроваджувати нові підходи у викладанні спеціальних дисциплін.

Формування навичок самоуправління та саморефлексії.

Програма повинна передбачати тренінги та практичні заняття, що розвиватимуть у студентів здатність до самоаналізу, постановки цілей та ефективного планування власної діяльності.

Інтеграція інноваційних методик навчання.

Запровадження інноваційних методів, таких як проблемне навчання, проектна діяльність, коучинг та менторство, сприятиме формуванню у студентів нових підходів до педагогічної практики.

Стимулювання мотивації до самовдосконалення.

Впровадження індивідуальних планів розвитку, робота у малих групах, професійне консультування та участь у профільних конкурсах і конференціях мотивуватимуть майбутніх педагогів до постійного зростання та реалізації свого потенціалу.

Таким чином, створення програми професійного самовдосконалення є обґрунтованою та необхідною відповіддю на сучасні виклики у сфері педагогічної освіти, що сприятиме формуванню висококваліфікованих, конкурентоспроможних та мотивованих фахівців, здатних до постійного професійного розвитку та ефективної діяльності в умовах мінливого освітнього середовища.

ПРОГРАМА ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Мета програми:

- Забезпечення цілісного професійного становлення майбутніх педагогів професійного навчання.

- Розвиток навичок самоаналізу, саморефлексії та самоуправління.

- Формування індивідуального стилю педагогічної діяльності.

- Підвищення рівня педагогічної майстерності та професійної культури.

Очікувані результати впровадження програми:

- Підвищення рівня професійної компетентності майбутніх педагогів.

- Здатність до адаптації та творчого вирішення педагогічних завдань.

- Формування високої мотивації до професійного саморозвитку.

- Розвиток навичок інноваційної та проектної діяльності.

Структура програми:

Етап 1. Підготовчий.

На цьому етапі студентам пропонується визначити початковий рівень своєї професійної компетентності та готовності до педагогічної діяльності. Метою є формування розуміння власних сильних і слабких сторін та обґрунтування необхідності самовдосконалення.

Основні заходи:

- Діагностичне тестування: оцінка професійної компетентності, рівня самоорганізації та мотивації.
- Розробка індивідуального плану самовдосконалення: визначення цілей, завдань та ресурсів для досягнення професійного зростання.

Очікувані результати:

- Самооцінка педагогічної компетентності.
- Визначення пріоритетних напрямів розвитку.

Етап 2. Навчально-розвивальний.

Цей етап передбачає розширення знань, умінь та навичок майбутніх педагогів через використання сучасних освітніх технологій, тренінгів та практичних завдань.

Основні заходи:

- Майстер-класи з використанням новітніх педагогічних технологій та методик навчання.
- Інтерактивні тренінги для розвитку комунікативних та організаційних навичок.
- Проектна діяльність: виконання індивідуальних та групових проектів з моделювання професійної діяльності.

Очікувані результати:

- Формування професійної компетентності у сфері використання інноваційних методик навчання.
- Розвиток умінь застосування інтерактивних технологій.

Етап 3. Практичний.

Етап передбачає практичне впровадження здобутих знань та навичок у педагогічну діяльність. Це може відбуватися як у рамках навчальної практики, так і у форматі стажувань у закладах професійної освіти.

Основні заходи:

- Педагогічна практика: виконання самостійних навчальних занять, проведення виховних заходів.
- Співпраця з наставниками: консультації, отримання зворотного зв'язку, аналіз результатів.
- Самоаналіз та рефлексія: оцінка власної педагогічної діяльності.

Очікувані результати:

- Підвищення впевненості у власних професійних здібностях.
- Поглиблене розуміння педагогічного процесу.

Етап 4. Узагальнювально-рефлексивний.

На завершальному етапі здійснюється узагальнення досвіду, підведення підсумків та формулювання індивідуальних рекомендацій для подальшого професійного зростання.

Основні заходи:

- Рефлексійні сесії: обговорення успіхів та труднощів, обмін досвідом.
- Підготовка звіту про результати самовдосконалення.
- Виступи на семінарах та конференціях: презентація власних педагогічних напрацювань.

Очікувані результати:

- Сформованість рефлексивної культури.
- Створення індивідуального портфоліо професійного розвитку.

Методи та інструменти самовдосконалення

- Педагогічна рефлексія: ведення педагогічного щоденника, самооцінка професійних досягнень.
- Проектне навчання: виконання дослідницьких завдань, що сприяють розвитку критичного мислення.
- Тренінги: проведення тренінгів з розвитку емоційної компетентності, лідерства, стресостійкості.
- Наставництво та коучинг: співпраця з досвідченими педагогами.

Рекомендації щодо впровадження програми

Програма може бути інтегрована в навчальні курси педагогічних закладів або використовуватися як додаткова освітня діяльність у форматі тренінгів, воркшопів та практикумів.

Висновки до 2 розділу

Сучасні технології відіграють центральну роль у процесі підготовки педагогів, роблячи навчання більш ефективним і гнучким. Використання цифрових технологій сприяє розвитку самостійності в навчанні, що є необхідним для професійного зростання майбутніх педагогів. Цифрові платформи, мобільні додатки та інтерактивні навчальні засоби створюють нові можливості для безперервного навчання та самовдосконалення.

У розділі акцентується увага на тому, що процес професійного самовдосконалення включає використання різноманітних форм навчання – індивідуальних, групових та колективних. Індивідуальні форми дозволяють кожному педагогу будувати власний освітній маршрут, а групові й колективні форми сприяють розвитку професійної комунікації та обміну досвідом.

Активні та інтерактивні методи навчання, такі як проєктне навчання, кейси, рольові ігри та моделювання педагогічних ситуацій, відіграють важливу роль у формуванні готовності до професійного самовдосконалення. Вони дозволяють майбутнім педагогам на практиці вирішувати реальні педагогічні завдання, що розвиває їхню професійну компетентність.

Методи самоконтролю та самооцінки є важливими інструментами у процесі самовдосконалення. Вони дозволяють студентам-педагогам оцінювати власний прогрес і коригувати свої дії відповідно до поставлених цілей, що сприяє постійному професійному зростанню.

Використання індивідуальних освітніх маршрутів і підходів до навчання, що враховують індивідуальні потреби кожного студента, є ефективним засобом мотивації майбутніх педагогів до самовдосконалення та розвитку професійної майстерності.

Таким чином, процес формування готовності до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання є комплексним і багатокomпонентним, що включає використання сучасних технологій, активних методів навчання та індивідуальних підходів для забезпечення ефективної професійної підготовки.

РОЗЛІЛ 3. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРЕМЕНТАЛЬНА РОБОТА ЩОДО ПЕРЕВІРКИ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

3.1. Організація дослідно-експериментальної роботи

З метою перевірки рівня сформованості у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до професійного самовдосконалення нами розроблена програма дослідно-експериментальної роботи.

Мета програми:

Перевірка рівня готовності до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання за виокремленими компонентами: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інтелектуальний, операційно-діяльнісний, емоційно-вольовий, соціально-комунікативний та рефлексивний.

Завдання програми:

1. Оцінити рівень кожного компонента готовності до професійного самовдосконалення.
2. Розробити методичні інструменти для діагностики та моніторингу кожного компонента.
3. Провести діагностичний етап дослідження з використанням запропонованих інструментів.
4. Розробити стратегії підвищення рівня готовності до професійного самовдосконалення.

Етапи реалізації програми:

Етап 1: Підготовчий

Завдання:

- Визначити початковий рівень готовності до професійного самовдосконалення.
- Розробити критерії оцінки кожного з компонентів.

Заходи:

1. Розробка критеріїв оцінки кожного компонента:

- Мотиваційно-ціннісний компонент: рівень внутрішньої мотивації, професійні цінності, потреба в самоактуалізації.
- Когнітивно-інтелектуальний компонент: обсяг знань у професійній сфері, рівень критичного мислення, здатність використовувати інформаційні ресурси.
- Операційно-діяльнісний компонент: здатність до практичного застосування знань, самоорганізація та рефлексія.
- Емоційно-вольовий компонент: здатність до саморегуляції, управління стресом, наполегливість.
- Соціально-комунікативний компонент: вміння працювати в команді, комунікаційні навички.
- Рефлексивний компонент: здатність до самооцінки, критичного аналізу своєї діяльності.

2. Підготовка методичних інструментів для діагностики:

- Анкети для оцінки мотиваційно-ціннісних орієнтирів, професійних знань та методологічної обізнаності, операційно-діяльнісних умінь, стресостійкості та емоційної стабільності, комунікативних навичок та рефлексивної оцінки.

Етап 2: Діагностичний

Завдання:

- Провести діагностування рівня кожного компонента готовності до професійного самовдосконалення.

Заходи:

1. Оцінка мотиваційно-ціннісного компонента:

- Проведення анкетування для визначення мотиваційних орієнтирів студентів, їхньої готовності до постійного самовдосконалення.
- Інтерв'ю або групові дискусії для визначення ціннісних орієнтирів та потреб у самоактуалізації.

2. Оцінка когнітивно-інтелектуального компонента:

- Анкетування на знання з професійної галузі, включаючи перевірку теоретичних знань та методологічних підходів.

- Вправи на розвиток критичного мислення та оцінка вміння використовувати інформаційні ресурси.

3. Оцінка операційно-діяльнісного компонента:

- Виконання практичних завдань, що потребують застосування знань у реальних або змодельованих педагогічних ситуаціях.

- Оцінка здатності до планування власного професійного розвитку та самоорганізації.

4. Оцінка емоційно-вольового компонента:

- Проведення анкетування на визначення стійкості до стресу, наполегливості та саморегуляції.

- Моделювання педагогічних ситуацій для перевірки здатності до управління емоціями.

5. Оцінка соціально-комунікативного компонента:

- Оцінка вміння працювати в команді через групові завдання, спільні проєкти.

- Оцінка комунікативних навичок.

6. Оцінка рефлексивного компонента:

- Використання щоденників рефлексії, де студенти аналізують свою професійну діяльність.

- Проведення рефлексивних обговорень, де студенти діляться своїми висновками щодо своїх сильних та слабких сторін.

Етап 3: Підсумковий (оцінка результатів)

Завдання:

- Оцінити динаміку розвитку рівня готовності до професійного самовдосконалення за кожним компонентом.

2. Оцінка ефективності програми через зворотний зв'язок від студентів та педагогів-кураторів.

3. Аналіз результатів та формування висновків про рівень готовності до професійного самовдосконалення.

4. Підготовка рекомендацій щодо подальшого розвитку готовності до професійного самовдосконалення у майбутніх педагогів професійного навчання.

Очікувані результати:

- Підвищення рівня професійної мотивації, здатності до самоосвіти і критичного мислення.
- Розвиток практичних навичок, здатності до самоорганізації та управління стресом.
- Зміцнення комунікативних навичок та вміння працювати в команді.
- Поліпшення рефлексивної культури та здатності до критичного аналізу своєї діяльності.

Для визначення рівнів сформованості готовності до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання за виокремленими компонентами можна виділити такі рівні: високий, середній і низький. Нижче представлено опис цих рівнів для кожного з компонентів.

1. Мотиваційно-ціннісний компонент

Високий рівень: Майбутній педагог чітко усвідомлює важливість самовдосконалення для професійного розвитку, має стійку мотивацію до навчання та самовдосконалення, активно шукає нові можливості для підвищення власної професійної майстерності.

Середній рівень: Педагог має усвідомлення важливості самовдосконалення, однак мотивація не є стійкою. Активність у пошуку можливостей для розвитку час від часу знижується.

Низький рівень: Педагог не виявляє значної зацікавленості у самовдосконаленні, мотивація слабка або відсутня, знецінює значення саморозвитку для професійного зростання.

2. Когнітивно-інтелектуальний компонент

Високий рівень: Майбутній педагог володіє глибокими знаннями про різні методи саморозвитку, постійно шукає нову інформацію, активно використовує її у своїй професійній діяльності, систематично підвищує свій рівень знань.

Середній рівень: Педагог має базові знання щодо самовдосконалення, але використовує їх нерегулярно. Потребує зовнішніх стимулів для розширення своїх знань і компетентностей.

Низький рівень: Недостатні знання щодо методів самовдосконалення. Педагог не проявляє ініціативи для покращення свого когнітивного рівня.

3. Операційно-діяльнісний компонент

Високий рівень: Педагог володіє всіма необхідними навичками для реалізації самовдосконалення, активно застосовує їх на практиці, планує й організовує процес професійного розвитку.

Середній рівень: Має необхідні навички, але використовує їх фрагментарно, без системності. Часто потребує зовнішньої допомоги або підтримки для організації процесу самовдосконалення.

Низький рівень: Не володіє необхідними навичками або не застосовує їх на практиці. Процес самовдосконалення не планується або відбувається хаотично.

4. Емоційно-вольовий компонент

Високий рівень: Педагог демонструє стійку емоційну стійкість, володіє сильною волею та здатністю долати труднощі в процесі самовдосконалення, налаштований позитивно до будь-яких змін.

Середній рівень: Емоційна стабільність і воля до самовдосконалення змінюються в залежності від обставин. Педагог може уникати труднощів, але іноді докладає зусиль для подолання перешкод.

Низький рівень: Емоційна нестійкість, слабка воля, уникання труднощів. Педагог не готовий до подолання перешкод і часто відкладає самовдосконалення на майбутнє.

5. Соціально-комунікативний компонент

Високий рівень: Майбутній педагог активно взаємодіє з колегами, бере участь у професійних об'єднаннях, вміло застосовує комунікативні навички для обміну досвідом і знаннями.

Середній рівень: Педагог взаємодіє з колегами, але не проявляє активної ініціативи в обміні досвідом або побудові професійних зв'язків.

Низький рівень: Педагог ізольований від професійної спільноти, обмежено використовує можливості для соціальної взаємодії, не ініціює обміну досвідом.

6. Рефлексивний компонент

Високий рівень: Педагог здатен об'єктивно оцінювати власну професійну діяльність і розвиток, постійно рефлексує над своїми досягненнями і помилками, активно коригує процес самовдосконалення.

Середній рівень: Педагог періодично оцінює власну діяльність, але робить це непослідовно. Рефлексія часто є формальною і не завжди веде до покращення діяльності.

Низький рівень: Відсутність системної рефлексії, педагог не аналізує власну діяльність, не бачить потреби в коригуванні своїх дій.

Нами розроблена анкета для виявлення рівня сформованості готовності майбутніх педагогів професійного навчання до самовдосконалення (Додаток 2).

Анкетування проводиться шляхом індивідуального заповнення анкети, що складається з 60 питань, розподілених по шести компонентах (по 10 питань для кожного компонента). Питання передбачають оцінку студентом власних переконань, умінь і поведінки за шкалою або у форматі відкритих відповідей.

В анкеті сформульовані закриті питання з варіантами відповідей за шкалою («2», «3», «4», «5»). 2- низький рівень, 3,4 - середній, 5- високий.

Загальний рівень готовності визначається за низький (2), середній (3-4), високий (5).

В дослідженні взяли участь 50 студентів бакалаврату Глухівського Національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, що готуються до викладацької діяльності у сфері професійного навчання. Опитування проводилось з використанням гугл-форми. Результати представлені в підрозділі 3.2.

3.2. Результати дослідно-експериментальної роботи

Опрацювання результатів анкетування дало можливість виявити рівень сформованості готовності до професійного самовдосконалення за кожним компонентом.

Анкетування було проведено за п'ятибальною шкалою, де:

2 – низький рівень готовності.

3 – середній рівень готовності.

4 – високий рівень готовності.

5 – дуже високий рівень готовності.

Таблиця 1

Результати опитування за мотиваційно-ціннісним компонентом

№ з/п	Запитання	2	3	4	5
1.	Наскільки важливим ви вважаєте постійне самовдосконалення для вашого професійного розвитку?	-	3	35	12
2.	Чи ставите ви собі конкретні цілі щодо підвищення власної професійної майстерності?	12	32	4	2
3.	Чи мотивує вас професійний розвиток до пошуку нових знань і навичок?	7	5	26	12
4.	Як часто ви берете участь у професійних тренінгах або семінарах?	20	22	6	2
5.	Чи шукаєте ви нові можливості для професійного навчання поза межами обов'язкових програм?	32	12	10	6
6.	Чи вважаєте ви самовдосконалення ключовим фактором вашого успіху в кар'єрі?	-	6	6	38
7.	Наскільки ви зацікавлені в отриманні зворотного зв'язку щодо своєї професійної діяльності?	1	2	12	35

8.	Чи часто ви знаходите нові джерела натхнення для професійного розвитку?	18	14	10	8
9.	Чи заохочуєте ви своїх колег до обміну знаннями та досвідом?	36	12	2	-
10.	Чи бачите ви у самовдосконаленні можливість для підвищення власної впевненості як педагога?	1	1	20	28

Більшість студентів усвідомлюють важливість професійного самовдосконалення (35 з опитаних), однак лише частина регулярно ставить перед собою конкретні цілі (32 відповіді) та активно шукає можливості для розвитку. Переважна кількість студентів відвідує професійні заходи лише в межах обов'язкових програм.

Таблиця 2

Результати опитування за когнітивно-інтелектуальним компонентом

№ з/п	Запитання	2	3	4	5
1.	Чи знайомі ви з різними методами самостійного навчання?	6	3	37	4
2.	Як часто ви використовуєте сучасні освітні технології для самостійного навчання?	6	26	8	10
3.	Чи проводите ви регулярний аналіз нових тенденцій у вашій професійній галузі?	14	22	12	4
4.	Чи вмієте ви швидко знаходити нову інформацію для вирішення професійних завдань?	7	6	24	13
5.	Наскільки ефективно ви застосовуєте свої знання на практиці?	6	3	35	6
6.	Чи слідкуєте ви за новими публікаціями і дослідженнями в сфері педагогіки?	34	8	5	3

7.	Чи відчуваєте ви потребу в постійному оновленні знань?	-	4	6	40
8.	Чи здатні ви самостійно освоїти новий матеріал без сторонньої допомоги?	7	32	4	7
9.	Чи використовуєте ви відкриті освітні ресурси для власного розвитку?	5	10	23	12
10.	Наскільки часто ви застосовуєте отримані знання для вирішення проблем?	2	1	18	29

Студенти мають базові знання та навички для самостійного навчання(37), але не завжди ефективно використовують сучасні освітні технології та ресурси (лише 10 студентів використовують сучасні технології часто). Вони періодично оновлюють свої знання, однак роблять це нерегулярно (35 студентів вважають, що використовують знання). Учасники в основному покладаються на зовнішні джерела інформації, рідко ініціюючи самостійне навчання.

Таблиця 3

Результати опитування за операційно-діяльнісним компонентом

№ з/п	Запитання	2	3	4	5
1.	Як часто ви плануєте свій процес самовдосконалення?	15	26	6	3
2.	Чи вмієте ви організувати свій час для самостійного навчання?	10	15	20	5
3.	Чи використовуєте ви професійні навички, які здобули під час самовдосконалення, у своїй роботі?	4	28	12	6
4.	Чи вважаєте ви себе дисциплінованим у процесі саморозвитку?	13	26	10	1
5.	Чи використовуєте ви самостійно розроблені навчальні матеріали у вашій діяльності?	2	8	28	12

6.	Як часто ви виконуєте поставлені перед собою завдання щодо професійного розвитку?	-	24	22	4
7.	Чи регулярно переглядаєте свій план самовдосконалення?	23	18	6	3
8.	Чи оцінюєте ви результати своїх зусиль щодо професійного розвитку?	16	24	6	4
9.	Чи здатні ви змінювати власний підхід до навчання в залежності від нових викликів?	10	22	12	6
10.	Чи можете ви ефективно керувати власним процесом самонавчання?	8	25	13	4

Студенти мають середній рівень організації процесу самовдосконалення: лише 6 з 50 постійно планують навчальні заходи, а дисциплінованими вважають себе лише 10 осіб.

Тільки незначна частина регулярно переглядає свої плани та оцінює свої результати (лише 4 студенти роблять це постійно).

Таблиця 4

Результати опитування за емоційно-вольовим компонентом

№ з/п	Запитання	2	3	4	5
1.	Наскільки ви здатні зберігати спокій і діяти раціонально під час виникнення труднощів у процесі самовдосконалення?	2	10	22	16
2.	Оцініть свою здатність дотримуватися планів щодо саморозвитку, навіть коли виникає спокуса відкласти завдання на потім.	10	7	18	15
3.	Як добре ви вмієте контролювати свої емоції, коли не отримуєте миттєвих результатів від своїх зусиль у самовдосконаленні?	6	28	10	6

4.	Наскільки легко вам вдається продовжувати навчання і розвиватися, навіть коли виникають серйозні труднощі або перепони?	5	16	22	7
5.	Оцініть свою здатність постійно працювати над самовдосконаленням, навіть коли виникають зовнішні перешкоди (нестача часу, робоче навантаження, особисті проблеми тощо).	5	7	25	13
6.	Наскільки часто ви вмієте розпізнавати ознаки емоційного виснаження і ефективно з ними боротися, щоб продовжувати самовдосконалення?	14	24	9	3
7.	Оцініть вашу здатність швидко відновлювати мотивацію після невдач у процесі саморозвитку.	14	18	8	10
8.	Наскільки сильно ви відчуваєте внутрішнє задоволення від досягнення конкретних цілей у самовдосконаленні?	-	3	18	29
9.	Як часто ви використовуєте методи психологічної підтримки або мотивації (наприклад, позитивне мислення, медитація, постановка реалістичних цілей) для підтримки своєї налаштованості на самовдосконалення?	20	10	10	10
10.	Оцініть, наскільки сильно ви готові долати значні труднощі або робити довготривалі зусилля, щоб досягти професійного успіху через постійне самовдосконалення.	3	9	25	13

Студенти володіють емоційною стійкістю, але часто відчують стрес під час самовдосконалення. Лише 25 осіб продовжують працювати над собою під час зовнішніх перешкод.

Дисципліна та самоконтроль є середнім: більшість студентів можуть долати труднощі, але тільки 10 осіб постійно слідкують за власною мотивацією.

Таблиця 5

Результати опитування за соціально-комунікативним компонентом

№ з/п	Запитання	ніколи	іноді	часто	завжди
1.	Як часто ви обговорюєте з колегами можливість для професійного розвитку або вдосконалення навичок?	3	28	9	10
2.	Наскільки регулярно ви берете участь у діяльності професійних об'єднань або асоціацій у вашій галузі?	36	10	2	-
3.	Як легко вам вдається встановлювати нові професійні контакти для обміну знаннями та досвідом?	7	8	26	9
4.	Чи намагаєтеся ви активно взаємодіяти з експертами та фахівцями у своїй сфері для розвитку професійних компетенцій?	8	28	10	4
5.	Як часто ви шукаєте конструктивний зворотний зв'язок щодо вашої роботи від колег, керівників або інших професіоналів?	6	23	16	5
6.	Чи часто ви ініціюєте спільні проєкти з колегами для вдосконалення професійних навичок?	24	15	9	2
7.	Наскільки активно ви використовуєте соціальні мережі та професійні платформи для обміну	4	6	15	25

	досвідом і розвитку контактів?				
8.	Як часто ви організовуєте або берете участь в обміні знаннями, навчальних сесіях або дискусіях серед колег?	7	23	12	8
9.	Наскільки ви готові допомагати колегам у їхньому професійному розвитку, ділитися знаннями та підтримувати їх?	6	15	19	10
10.	Як часто ви берете участь у професійних семінарах, конференціях чи тренінгах для розвитку контактів і обміну досвідом?	7	8	26	9

Близько половини студентів (26) активно використовують соціальні мережі для професійного розвитку, але лише 2 регулярно ініціюють спільні проекти з колегами.

Взаємодія з колегами та участь у професійних об'єднаннях відбувається нерегулярно.

Таблиця 6

Результати опитування за рефлексивним компонентом

№ з/п	Запитання	ніколи	іноді	часто	завжди
1.	Як часто ви аналізуєте власну професійну діяльність?	8	12	16	14
2.	Чи регулярно ви оцінюєте свої досягнення у професійному розвитку?	9	11	18	12
3.	Чи здатні ви об'єктивно оцінити свої помилки у процесі навчання або роботи?	5	24	12	9
4.	Як ви реагуєте на конструктивну критику щодо вашої професійної діяльності?	4	6	35	5
5.	Чи відчуваєте ви потребу в постійній самооцінці?	4	5	13	28

6.	Чи ви використовуєте результати самоаналізу для покращення своєї роботи?	5	5	32	8
7.	Як часто ви ставите перед собою нові завдання на основі проведеного аналізу своїх досягнень?	2	8	30	10
8.	Чи часто ви проводите рефлексію професійного розвитку?	4	27	14	5
9.	Як часто ви переглядаєте свої професійні цілі на основі аналізу досягнень?	8	7	25	10
10.	Наскільки вам важко визнати свої помилки та працювати над їх виправленням?	10	8	25	7

Студенти періодично проводять рефлексію та аналіз своєї діяльності: 16 студентів часто аналізують свої професійні досягнення.

Потребу в постійній самооцінці відчують 28 студентів, проте лише 10 часто переглядають свої професійні цілі.

Результати анкетування показали, що студенти мають усвідомлення важливості професійного самовдосконалення, але їх практична реалізація цього процесу є непослідовною. Мотиваційні та емоційні фактори відіграють ключову роль у формуванні навичок саморозвитку, але відсутність системного підходу та дисципліни у багатьох студентів обмежує їхній прогрес. Тому необхідно приділяти більше уваги розвитку самодисципліни, рефлексивних навичок та активному використанню сучасних освітніх технологій для підвищення ефективності самовдосконалення.

На основі результатів дослідження можна запропонувати кілька рекомендацій для викладачів закладів вищої освіти з метою підвищення рівня готовності до професійного самовдосконалення в майбутніх педагогів професійного навчання.

1. Підвищення мотивації до самовдосконалення

Інтеграція індивідуальних планів розвитку: заохочувати студентів до створення індивідуальних планів професійного розвитку, які містять

конкретні цілі, строки та шляхи досягнення; викладачі можуть супроводжувати студентів у процесі постановки та оцінки цих цілей.

Формування цінностей саморозвитку: викладачам слід більше акцентувати увагу на значенні самовдосконалення для кар'єрного зростання. Це можна зробити через тематичні семінари, обговорення та кейс-стаді.

2. Застосування сучасних освітніх технологій

Використання відкритих освітніх ресурсів: заохочувати студентів активно використовувати сучасні освітні платформи для пошуку нових знань і самостійного навчання; викладачі можуть створювати завдання, що вимагають використання таких ресурсів.

Практичні проекти: залучати студентів до розробки навчальних матеріалів, де вони повинні використовувати новітні освітні технології.

3. Розвиток навичок самоорганізації та тайм-менеджменту

Навчання управлінню часом: ввести до освітньої програми курси або модулі з тайм-менеджменту, що допоможуть студентам ефективніше планувати свій час для самовдосконалення.

Підтримка дисципліни: викладачі можуть пропонувати студентам використовувати інструменти для відстеження власного прогресу, наприклад, журнали розвитку або додатки для управління завданнями.

4. Емоційно-вольова підтримка

Робота з емоційною стійкістю: викладачам слід пропонувати студентам методи боротьби зі стресом та виснаженням під час самовдосконалення, такі як позитивне мислення, медитація або відновлення мотивації після невдач.

Мотиваційні заходи: організація мотиваційних семінарів, де запрошені фахівці діляться своїм досвідом успіху, подоланням труднощів у самовдосконаленні.

5. Соціальна взаємодія та обмін досвідом

Залучення до професійних спільнот: викладачі можуть заохочувати студентів брати участь у професійних об'єднаннях, асоціаціях або семінарах для розширення своїх контактів і залучення до обміну досвідом з колегами.

Спільні проекти: організовувати групові проекти, де студенти разом розвивають нові навички, обговорюють свої результати і проводять рефлексію.

6. Рефлексія та самооцінка

Рефлексивні завдання: викладачі можуть впровадити завдання, які передбачають регулярну рефлексію з боку студентів, наприклад, щомісячні звіти про досягнення та невдачі у процесі самовдосконалення.

Оцінка результатів: стимулювати студентів регулярно проводити самооцінку своїх знань і навичок, аналізувати власні помилки та визначати нові цілі на основі досягнень.

7. Індивідуальний підхід до кожного студента

Персоналізовані рекомендації: викладачі можуть давати студентам індивідуальні рекомендації з урахуванням їхнього рівня готовності до самовдосконалення, мотивації та особистих інтересів.

Менторство: впровадження програм менторства, де викладачі допомагають студентам оцінювати свої досягнення та надавати рекомендації для подальшого розвитку.

Висновки до розділу 3

У рамках дослідно-експериментальної роботи було перевірено рівень готовності до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання. Дослідження охоплювало кілька ключових компонентів: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інтелектуальний, операційно-діяльнісний, емоційно-вольовий, соціально-комунікативний і рефлексивний.

За мотиваційно-ціннісним компонентом встановлено, що більшість студентів усвідомлює важливість професійного самовдосконалення, але не всі активно ставлять перед собою конкретні цілі та шукають можливості для розвитку. Це свідчить про необхідність подальшого розвитку внутрішньої мотивації через створення індивідуальних планів професійного розвитку.

За когнітивно-інтелектуальним компонентом виявлено, що студенти мають базові знання та вміння для самостійного навчання, однак вони не завжди ефективно використовують сучасні освітні технології та ресурси для постійного оновлення своїх знань. Це вказує на потребу у впровадженні активніших практик роботи з інформаційними ресурсами.

Операційно-діяльнісний компонент показав середній рівень організації процесу самовдосконалення. Студенти здатні планувати свої професійні заходи, але часто не дотримуються планів або відкладають виконання завдань. Потрібно посилювати навички тайм-менеджменту та самоорганізації.

Емоційно-вольовий компонент виявив, що студенти мають достатню емоційну стійкість, однак часто стикаються зі стресом під час самовдосконалення. Важливим є розвиток технік боротьби зі стресом і відновлення мотивації.

За соціально-комунікативним компонентом результати свідчать про середній рівень соціальної взаємодії. Студенти нечасто ініціюють професійні проекти або активно беруть участь у професійних об'єднаннях. Це свідчить про необхідність активізації соціальної комунікації.

Рефлексивний компонент показав, що студенти періодично аналізують свою діяльність, але процес рефлексії є несистематичним. Рефлексивні навички потребують розвитку для підвищення рівня критичного мислення та постійного професійного самовдосконалення.

Загалом результати дослідження свідчать про те, що більшість студентів має усвідомлення важливості професійного самовдосконалення, але практична реалізація цього процесу є непослідовною. Недостатня мотивація, відсутність системності у плануванні та організації, а також нерегулярна рефлексія є основними чинниками, які обмежують ефективність професійного розвитку студентів.

Сформульовано рекомендації для викладачів:

1. Підвищувати мотивацію студентів до самовдосконалення через створення індивідуальних планів розвитку.

2. Забезпечити активне використання сучасних освітніх технологій для самостійного навчання.
3. Розвивати навички тайм-менеджменту та самоорганізації через тренінги та практичні завдання.
4. Зміцнювати емоційну стійкість і мотивацію шляхом впровадження технік боротьби зі стресом та мотиваційних заходів.
5. Стимулювати соціальну взаємодію та обмін досвідом через групові проекти та залучення до професійних спільнот.
6. Систематизувати рефлексивні практики для підвищення рівня критичного мислення та вдосконалення самовдосконалення.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Підготовка педагогів професійного навчання в сучасних умовах орієнтована на формування фахівців, здатних відповідати вимогам ринку праці, що постійно змінюється під впливом технологічних та економічних факторів. Актуальність професійного самовдосконалення пов'язана з необхідністю педагогів бути не тільки носіями знань, а й лідерами у впровадженні інноваційних підходів, що дозволяють швидко адаптувати навчальний процес до нових вимог. Професійна підготовка здійснюється на основі державних стандартів, що передбачають поєднання педагогічних та спеціалізованих знань у відповідних галузях. Водночас, як свідчить аналіз, лише незначна частина викладачів володіє достатнім рівнем необхідних компетенцій, що підкреслює необхідність запровадження програм підвищення професійного самовдосконалення.

2. Готовність до професійного самовдосконалення – це інтегративне поєднання мотивацій, знань і навичок, що дозволяє педагогу постійно вдосконалювати свою професійну майстерність. Вона передбачає не лише бажання вчитися, але й здатність ефективно впроваджувати отримані знання на практиці, адаптуватися до змін та інтегрувати нові підходи у навчальний процес. Готовність до самовдосконалення включає як внутрішні аспекти, зокрема мотивацію та волю, так і зовнішні, наприклад, підтримку з боку. Готовність до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання має складну структуру, що включає кілька взаємопов'язаних компонентів:

Мотиваційно-ціннісний компонент – визначає внутрішню мотивацію педагога до постійного розвитку і включає професійну мотивацію, ціннісні орієнтири та потребу в самоактуалізації.

Когнітивно-інтелектуальний компонент – відображає рівень знань у професійній сфері, методологічну обізнаність, критичне мислення та вміння використовувати інформаційні ресурси для власного професійного розвитку.

Операційно-діяльнісний компонент – включає здатність педагога застосовувати свої знання на практиці, організовувати власний професійний розвиток та постійно рефлексувати над результатами своєї діяльності.

Емоційно-вольовий компонент – відображає здатність педагога до саморегуляції, стійкість до стресів, наполегливість у досягненні цілей і оптимізм у професійній діяльності.

Соціально-комунікативний компонент – визначає вміння працювати в команді, ефективно комунікувати з колегами, студентами та іншими учасниками навчального процесу.

Рефлексивний компонент – здатність педагога постійно оцінювати свою діяльність, виявляти сильні та слабкі сторони і вносити корективи в професійну діяльність.

Така структура дозволяє педагогу професійного навчання систематично розвиватися, адаптуватися до змін і підвищувати свою професійну компетентність, що є основою успішної кар'єри в умовах сучасного ринку праці.

3. На основі аналізу науково-методичної літератури щодо формування готовності до професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання виокремлено такі технології: інтерактивні технології – інтерактивні методи, такі як рольові ігри, моделювання педагогічних ситуацій та кейс-методи, сприяють розвитку професійної рефлексії, творчого мислення та здатності вирішувати реальні педагогічні завдання. Проєктне навчання – створення проєктів дозволяє майбутнім педагогам розвивати навички планування, організації роботи та самоконтролю. Цей підхід розвиває креативність, здатність до самостійного пошуку інформації та її практичного

застосування. Методи самоконтролю і самооцінки – постійна оцінка власного прогресу через індивідуальні освітні маршрути дозволяє коригувати дії та досягати поставлених цілей. Цифрові технології – використання онлайн-платформ (Moodle, Microsoft Teams), мобільних додатків для професійного розвитку та інтерактивних навчальних матеріалів (відеоуроки, симулятори) сприяє індивідуалізації навчання, підвищує мотивацію та надає можливості для постійного професійного зростання. Технології рефлексії – ведення педагогічних щоденників, участь у рефлексивних обговореннях, аналіз педагогічних ситуацій допомагають студентам усвідомлювати вплив своєї діяльності на навчальний процес і вдосконалювати професійні навички. Технології наставництва та коучингу – індивідуальні консультації з наставниками, складання планів професійного розвитку під їх керівництвом допомагають майбутнім педагогам отримувати цінні практичні рекомендації та зворотний зв'язок.

4. Розроблено програму професійного самовдосконалення майбутніх педагогів професійного навчання, що включає такі ключові етапи та елементи: підготовчий етап (діагностичне тестування для визначення рівня професійної компетентності та мотивації студентів; розробка індивідуального плану самовдосконалення на основі результатів тестування, який включає визначення особистих цілей і шляхів їх досягнення), навчально-розвивальний етап (майстер-класи та тренінги з використання інноваційних педагогічних технологій та методик навчання; виконання проєктних завдань, спрямованих на розвиток педагогічних умінь та інноваційного мислення; інтерактивні тренінги, що сприяють розвитку комунікативних і організаційних навичок), практичний етап (проведення педагогічної практики, під час якої студенти застосовують здобуті знання на практиці, робота з наставниками, отримання зворотного зв'язку і корекція власної діяльності на основі аналізу результатів), узагальнювально-рефлексивний етап (проведення рефлексивних сесій для обговорення досвіду та досягнень; підготовка звіту про результати самовдосконалення; презентація результатів власних напрацювань на семінарах та конференціях).

Програма передбачає формування таких навичок, як рефлексія, самоконтроль, розвиток емоційної стійкості, а також постійне підвищення рівня цифрових компетентностей і застосування інноваційних педагогічних методик у професійній діяльності.

5. Результати проведеного дослідно-експериментального дослідження показали, що рівень сформованості готовності до професійного самовдосконалення у майбутніх педагогів професійного навчання є переважно середнім. Студенти усвідомлюють важливість професійного розвитку, проте лише частина з них регулярно реалізує конкретні кроки для досягнення цієї мети. Основні виявлені проблеми: недостатня мотивація до постійного самовдосконалення; нерегулярне використання сучасних освітніх технологій та ресурсів для самоосвіти; посередній рівень організації процесу самовдосконалення та самоорганізації; часті труднощі з емоційною стійкістю та подоланням стресових ситуацій під час професійного розвитку; слабка активність у соціальній взаємодії та комунікації з колегами.

Список використаної літератури

1. Вайніленко Т. В. Сутність та зміст професійно-педагогічного самовдосконалення. *Наук. вісн. Чернів. ун-ту : зб. наук. пр. Сер. «Педагогіка і психологія»*. Чернівці : Рута, 2005. Вип. 278. С. 13–20.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь, 2001. 1440 с., с. 148.
3. Вовк Б., Матвієнко Д. Інноваційні педагогічні технології як засіб удосконалення професійної діяльності педагогів. *Молодий вчений*. 2020. № 10 (86). С. 376–381. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-10-86-77>
4. Вовк Б. І. Формування готовності до здоров'язбереження майбутніх педагогів професійного навчання в умовах ЗВО. *Вісник науки*, 2024. 94.
5. Вовк, Б. І. Теоретичні засади підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до безперервного професійного саморозвитку. *Технологічна і професійна освіта: проблеми і перспективи. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 21 жовтня 2022 р.* Глухів: Глухівський нпу ім. О. Довженка, 2024. 455с. С.237-276.
6. Волкова Л. О. Тренінг як форма професійної підготовки педагогів: досвід і перспективи. *Педагогічні науки: теорія та практика*, 2018. 1, 77–84.
7. Волкодав Т. А. Формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення : к.пед.н. : спец.. 13.00.04 - Теорія і методика професійної освіти : захищена 2017-12-19; . Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського.
8. Волошенко О. В. Формування готовності майбутнього вчителя до педагогічної творчості в умовах коледжу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Волошенко Олена Валентинівна . – К., 2000. – 180 с.
9. Гладкова В. М. Основи акмеології : підручник / В. М. Гладкова, С. Д. Пожарський. – Л. : Новий світ-2000, 2007. – 320 с.
10. Демченко В. В.. Формування готовності до професійного самовдосконалення майбутніх учителів фізичної культури. : к.пед.н. : спец..

- 13.00.04 - Теорія і методика професійної освіти. Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. 255 с.
11. Діденко О.В. Педагогічні умови професійного самовдосконалення майбутніх офіцерів: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / О. В. Діденко; Нац. акад. держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2003. – 18 с.
12. Дудікова Л. В. Формування готовності до професійного самовдосконалення у майбутніх лікарів : к.пед.н. : спец.. 13.00.04 - Теорія і методика професійної освіти. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. 2011. 230 сс.
13. Енциклопедія освіти / Національна академія педагогічних наук України; [гол. ред. В.Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузov; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва]; 2-ге вид., допов. та перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
14. Єдина державна електронна база з питань освіти. URL: <https://registry.edbo.gov.ua/opendata/educators/>
15. Єрмоленко, Є. І. Формування у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до використання знаково-символічної наочності (Дис. докт. філос.). Глухів: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка. 2020.
16. Заїка А.О. Формування цифрової компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання сільськогосподарського профілю у фаховій підготовці. Дис. докт. філос.. Глухів: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка. 2022.
17. Закон України «Про вищу освіту» (2014 р., № 1556-VII). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
18. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
19. Затворнюк О. М. Формування у майбутніх психологів готовності до професійного самовдосконалення : к.пед.н. : спец.. 13.00.04 - Теорія і методика

професійної освіти : захищена 2016-12-08; . Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова.

20. Ігнатенко Г.В., Опанасенко В.П., Самусь Т.В. Формування методичної компетентності педагогів професійного навчання в процесі педагогічних практик. Суми, 2017. 112 с.

21. Ковальчук А.В. Цифрові інструменти в діяльності педагога професійного навчання. *Молодь і ринок*. No 6 (226), 2024. 171-176.

22. Ковальчук В. І. Методичні рекомендації щодо застосування ігрових технологій в процесі викладання дисциплін соціально-гуманітарного. Київ: Видавничо-редакційний відділ НУБіП України, 2017. 56 с.

23. Ковальчук В. І. Професійний розвиток педагогічних працівників в умовах інформаційного суспільства. *Відкрита освіта: інноваційні технології та менеджмент : кол. монографія / за наук. ред. М. О. Кириченка, Л. М. Сергєєвої* . Київ: Інтерсервіс, 2018. С.133-157.

24. Ковальчук В. І., Бірюк М. В. Роль інноваційних технологій навчання у розвитку педагогічної майстерності педагога професійного навчання. *Молодий вчений*. 2019. №4. С. 262-267.

25. Ковальчук В.І. Інноваційні підходи до організації навчального процесу. 2-е вид. доп. і перероб. К.: Шк. світ, 2011. 128 с.

26. Ковальчук В.І. Теоретичні і методичні засади розвитку педагогічної майстерності майстрів виробничого навчання професійно-технічних навчальних закладів у післядипломній освіті: Дис.... док. пед. наук: 13.00.04 Класичний приватний університет.– Запоріжжя., 2014. 369 с.

27. Кондрашова Л. В. Моральна психологічна готовність студента до вчительської діяльності. К.: Вища школа , 1987. 56 с.

28. Концепція цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/koncepciya-cifrovoyi-transformaciyi-osviti-i-nauki-mon-zaproshtuye-do-gromadskogo-obgovorennya>

29. Кубицький С. О. Система оцінювання готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. К.: 2001. 20 с.

30. Лавриненко, Т. О. (2017). Технології саморозвитку педагогів в умовах сучасної освіти. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 1(25), 58–63.
31. Лисенко С. А. Формування в учнів професійно-технічних навчальних закладів готовності до професійного та кар'єрного самовдосконалення. *Українська інженерно-педагогічна академія*. 2018.
32. Лук'янова Ю. С. Критерії та показники ефективності формування готовності майбутнього інженера-педагога до використання здоров'язберігаючих технологій. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2011. № 5. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/kriterii-i-pokazateli-effektivnosti-formirovaniya-gotovnosti-buduschego-inzhenera-pedagoga-k-ispolzovaniyu-zdoroviesohranyayuschih>
33. Маринченко І. В. Реалізація педагогічних умов підвищення педагогічної майстерності майбутніх педагогів професійного навчання в умовах університету. *Відповідальні редактори*, 2023.14(1), 122.
34. Маринченко, Є. О. Формування готовності майбутнього педагога професійного навчання до інноваційної діяльності у сільськогосподарському виробництві. Дис. докт. філос. Глухів: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка. 2021
35. Мельничук, О. С. (). Педагогічні умови формування готовності студентів до саморозвитку в умовах вищої освіти. *Наукові записки ТНПУ імені В. Гнатюка*, 2014. 1(11), 112–117.
36. МОН пропонує до громадського обговорення проєкту розпорядження КМУ «Питання Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки». URL: <https://mon.gov.ua/news/mon-proponuie-do-hromadskoho-obhovorennia-proiektu-rozporiadzhennia-kmu-pytannia-stratehii-rozvytku-vyshchoi-osvity-v-ukraini-na-2022-2032-roky>
37. Опанасенко В. П., Самусь Т. В. Реалізація проєктної технології під час вивчення педагогами професійного навчання технічних дисциплін циклу професійної підготовки. *Наукові інновації та передові технології (Серія*

- «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка») : журнал. 2022. № 9(11) 2022. С. 167–178.
38. Опанасенко В.П. Формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання засобами комп'ютерного моделювання. Перспективи та інновації науки, 2024. (6 (40)).
39. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / [за ред. З. Н. Курлянд]. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2005. – 399 с.
40. Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання на засадах компетентнісного підходу : кол. монографія / за наук. ред. В. І. Ковальчука. Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2020. 194 с.
41. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : підручник / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – 2-ге вид. – К. : Каравела, 2008. – 352 с.
42. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання професійного розвитку педагогічних працівників». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/672-2020-%D0%BF#Text>
43. Професійний стандарт "Педагог професійного навчання". URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/521-pedagog_profesijnogo_navcanna.pdf
44. Психологічна енциклопедія / авт.-упоряд. О. М. Степанов. – К.: Академвидав, 2006. – 424 с.
45. Результати онлайн- опитування «Готовність і потреби вчителів щодо використання цифрових засобів та ІКТ в умовах війни: 2023». Аналітичний звіт/ О.Овчарук, І.Іванюк, О.Гриценчук [та ін.]; за заг.ред. О.Овчарук. – Київ : ЩО НАПН України. 2023. – 81 с.
46. Самусь, Т. В. Підготовка педагогів професійного навчання до використання геоінформаційних систем у професійній підготовці майбутніх фахівців аграрної галузі. 2023.189.
47. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості вчителя : навч. посіб. К. : ІСДОУ, 1994. 112 с.
48. Словник-довідник з професійної педагогіки / за ред. А. В. Семенової. Одеса: Пальміра, 2006. 221 с.

49. Солодовник О. В.. Формування готовності майбутніх молодших спеціалістів з медичною освітою до професійного самовдосконалення у процесі фахової підготовки : к.пед.н. : спец.. 13.00.04 - Теорія і методика професійної освіти : захищена 2017-12-12; . Житомирський державний університет імені Івана Франка.
50. Сорока, В. В. Формування готовності майбутніх майстрів виробничого навчання до застосування цифрових технологій у професійній діяльності. Дис. докт. філос. Глухів: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка. 2021.
51. Стандарт вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 015 Професійна освіта. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/015-Profosvita-bakalavr.pdf>
52. Степанов О. М. Психологічна енциклопедія. *Енциклопедія ерудита*. Київ: Академвидав, 2006. 424 с., с. 89
53. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5 т. Т. 3. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина / О. В. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1977. – 670 с.
54. Тернопільська В. І., Дерев'янка О. В. Визначення критеріїв сформованості професійної компетентності майбутніх гірничих інженерів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки. 2010. Вип. 31. С. 264–267.
55. Туряниця З. В. Формування у майбутніх майстрів виробничого навчання професійно-технічних навчальних закладів аграрного профілю готовності до професійного самовдосконалення : к.пед.н. : спец.. 13.00.04 - Теорія і методика професійної освіти, 2017. 288 с.
56. Уличний І. Л. Формування потенціалу професійного самовдосконалення старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. К., 2006. 186 с.
57. Хатунцева С. М.. Теоретичні і методичні засади формування у майбутніх учителів готовності до самовдосконалення у процесі індивідуалізації

професійної підготовки : Доктор педагогічних наук : спец.. 13.00.04 - Теорія і методика професійної освіти : захищена 2018-11-29; . Бердянський державний педагогічний університет. – Бердянськ,

58. Цифрова трансформація освіти і науки. URL: <https://mon.gov.ua/tag/tsifrova-transformatsiya-osviti-i-nauki?&type=posts&tag=tsifrova-transformatsiya-osviti-i-nauki>.

59. Шелудько І. В. Підготовка майбутніх учителів технологій до навчання варіативних модулів художнього спрямування учнів 5 – 9 класів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2016. 305 с.

60. Шестакова Тетяна Віталіївна. Формування готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення : к.пед.н. : спец.. 13.00.04 - Теорія і методика професійної освіти : захищена 2006-11-02; . Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова.

61. ЮНЕСКО і МОН запускають програму з цифрової педагогіки, психічного здоров'я та соціально-емоційного навчання. URL: <https://mon.gov.ua/news/yunesko-i-mon-zapuskayut-programu-z-tsifrovoi-pedagogiki-psikhichnogo-zdorovya-ta-sotsialno-emotsiynogo-navchannya>

62. Al-Marroof R. A. S., Al-Emran M. Students Acceptance of Google Classroom: An Exploratory Study using PLS-SEM Approach. International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET). 2018. No. 13(06), pp. 112–123. DOI: <https://doi.org/10.3991/ijet.v13i06.8275>

63. Cai, X. (2014). Research on Career Planning Model Based on Self-Cognitive Ability Enhancement. Journal of Hunan University of Science and Technology, 35(12), 170-172

64. Digital Competence Framework for Educators (DigCompEdu). URL: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcompedu_en

65. Digital Education Action Plan (2021-2027). URL: <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/action-plan>

66. Graue, E. (2006). The answer is readiness-now what is the question? Early Education and Development, 17(1), 43-56.

67. Kagan, S.L. (1990). Readiness 2000: Rethinking rhetoric and responsibility. *Phi Delta Kappan*, 72,272-279.
68. Kovalchuk V. I. Implementation of digital technologies in training the vocational education pedagogues as a modern strategy for modernization of professional education / V. I. Kovalchuk, I. V. Sheludko. // *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Didacticam Biologiae Pertinentia*. – 2019. – №9. – C. 122–138. DOI: 10.24917/20837276.9.13
69. Kreydun, N., Nalyvaiko, O., Ivanenko, L., Zotova, L. ., Nevoienna, O., Iavorovska, L., Kharchenko, A., & Sevostianov, P. (2022). The Quality of Education in the Conditions of Forced Distance Learning Caused by COVID-19. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(4), 423-448. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.4/649>
70. Kurpis, L. V., Beqiri, M. S., & Helgeson, J. G. (2008). The effects of commitment to moral self-improvement and religiosity on ethics of business students. *Journal of Business Ethics*, 80, 447-463.
71. Love, J. M. (1995). Conception of readiness for ECLS and HSL S. Unpublished memorandum. Princeton, NJ: Mathematica Policy Research, Inc.; Meisels, S. J. (1998). Assessing readiness. <https://eric.ed.gov/?id=ed429272>
72. MacGilchrist, B. (2000). Improving self-improvement?. *Research papers in education*, 15(3), 325-338.
73. Oettingen, G., Mayer, D., Thorpe, J. S., Janetzke, H., & Lorenz, S. (2005). Turning fantasies about positive and negative futures into self-improvement goals. *Motivation and Emotion*, 29, 236-266.
74. Ortynskyi V. L., *Pedagogika vyshchoyi shkoly: navch.posib. [dlya stud. vyshch.navch.zakl [Pedagogics of Higher School: A Manual [for Students of Institutions of Higher Learning]. / V. L. Ortynskyi – Kyiv: Tsentr uchbovoyi literatury, 2009. – 472 p.*
75. Painter, M. (2004). The politics of administrative reform in East and Southeast Asia: From gridlock to continuous self-improvement?. *Governance*, 17(3), 361-386.
76. The Future of Jobs Report 2023. URL: <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2023>.

77. The Ukrainian Psychological Explanatory Dictionary] / [Compile by Koporulina V. M.]. – Kharkiv : Fakt, 2006. – 400 p.
78. Tyler, E (1964). Issues related to readiness to learn. In E. Hilgard (Ed.), Theories of learning and instruction: The sixty-third yearbook of the National Society for the Study of Education, Part I (pp. 210-239). Chicago: University of Chicago Press.
79. Volgina S. Definitive analysis of the concept of readiness for professional self-improvement in the context of future economists' education. European Humanities Studies: State and Society. Issue 4, 2014-2015. p.116-64
80. Wang, Y. (2015). Research on Career Readiness of Full-Time Master's Students (Master's thesis, Yangzhou University).
81. Zatvornyyuk O. The Formation of Readiness for Professional Self-improvement of Future Psychologists. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10146/Zatvornyyuk%2C%202015.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

